

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำในทางวิชาการของผู้บริหารและครูสถานศึกษาเอกชน ระดับปฐมวัย ในเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยมีขอบเขต เนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
 - 1.1 ความสำคัญของเด็กวัยปฐมวัย
 - 1.2 ความหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
 - 1.3 ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
 - 1.4 จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
 - 1.5 หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
 - 1.6 หลักสูตรปฐมวัยศึกษา
2. ความหมายโรงเรียนเอกชน
3. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้นำ
4. พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ
5. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาของเด็กปฐมวัย

ความสำคัญของเด็กวัยปฐมวัย

วัยปฐมวัยหรือวัยก่อนประถมศึกษา ซึ่งอยู่ระหว่าง 3 – 6 ปี จัดได้ว่าเป็นวัยที่สำคัญที่สุดวัยหนึ่งเพราะเป็นวัยที่จะก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต สุขักศนา มุขประภาต (2543) เด็กวัยนี้เป็นวัยที่ต้องวางรากฐานทั้งหลายทั้งปวงของชีวิต เด็กเป็นอนาคตของชาติ เป็นสืบทอดที่รักของพ่อแม่ เป็นความหวังของครอบครัวและชุมชน จึงจำเป็นต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการเรียนรู้อย่างถูกต้อง บุคลิกภาพของเด็กวัยนี้จะถูกหล่อหลอม ก่อตัว และพัฒนาไปในทางที่ดีงามหรือเลวร้ายก็เริ่มต้นจากวัยนี้ หากทางบ้านและโรงเรียนได้ปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม จัดบรรยากาศและประสบการณ์ที่

เหมาะสมให้กับเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ ได้คิดได้ทำ ได้แสดงความรู้สึบบ้าง เด็กจะเป็น
ทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดของประเทศ (สยาม ปิยะนราร 2539 : 23 – 28)

กระทรวงศึกษาธิการ (2536 : 1) ระบุว่า “เด็กในวัย 0 – 5 ปี เป็นช่วงที่เด็กมีพัฒนาการ
อย่างรวดเร็วทุกด้าน เพื่อเป็นรากฐานของพัฒนาการทางสติปัญญา จิตใจ และบุคลิกภาพ ตลอด
จนลักษณะนิสัยพื้นฐานต่างๆ ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวจะต่อเนื่องมาถึงวัยก่อนเข้าเรียน” จากการศึกษา
ค้นคว้าเรื่องเด็ก ทำให้ทราบว่าความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ตั้งแต่ปฏิสนธิจน
ถึง 6 ปี มีอัตราของการพัฒนาสูงมากในด้านความเจริญทางสติปัญญาโดยทั่วไปจะพัฒนาได้ถึง
ร้อยละ 50 ในช่วงอายุ 0–4 ปี จะเพิ่มอีกร้อยละ 30 ในช่วงอายุ 4–8 ปี (ภรณ์
คุรุรัตน์ 2540 : 46) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร และคณะ (2540 : 1–2)
ที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัยว่า เป็นวัยที่มีพัฒนาการทุกด้านเจริญเติบโตในอัตราที่
สูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบประสาทและสมองซึ่งจะเติบโตได้ถึงร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่ เป็น
ระยะที่เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุดในชีวิต สักยภาพแห่งการพัฒนาด้านต่างๆ สามารถพัฒนาได้อย่าง
เต็มที่หากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้อง

ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ (2546 : 1) ได้อธิบายถึงความสำคัญปฐมวัยว่าเป็นวัยที่สำคัญที่สุด
ของพัฒนาการของชีวิตมนุษย์สิ่งที่เด็กได้รับประสบการณ์ในช่วง 5 ขวบแรกนั้นจะมีผลต่อการวาง
รากฐานที่สำคัญต่อบุคลิกภาพของเด็ก การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จึงมีส่วนสำคัญในการ
ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะช่วยให้เด็ก
เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต นอกจากนี้ นักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายคนมีความ
เห็นที่สอดคล้องกันว่าเด็กปฐมวัยเป็นวัยเริ่มต้นชีวิตมนุษย์ และนับว่าเป็นช่วงวัยที่สำคัญที่สุดช่วง
หนึ่ง เพราะเป็นช่วงวัยของการวางรากฐานและเตรียมตัวเพื่อชีวิต ทั้งยังเป็นช่วงระยะที่เกิดการ
เรียนรู้มากที่สุดในชีวิตด้วย

สมร ทองดี (2537 : 11) ได้อธิบายถึงความสำคัญปฐมวัยว่า “วัยเริ่มต้นของชีวิตมนุษย์ คือ
ระยะ 5 ขวบปีแรก ประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับในช่วงนี้จะมีอิทธิพลต่อชีวิตของบุคคลนั้นจนชั่ว
ชีวิต”

Erikson (1993 อ้างถึงใน สมร ทองดี 2537 : 11) ชี้ให้เห็นว่า “เด็กอายุระหว่าง 3 – 6
ขวบจะเริ่มพัฒนาความสามารถพร้อมกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ
ดังนั้น ถ้าเด็กในวัยนี้ได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องเหมาะสมก็ย่อมจะส่งผลให้เด็กเติบโตเป็น
ทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคม”

Havighurst (1974 อ้างถึงใน สมร ทองดี 2537 : 11 – 12) กล่าวว่า “บุคคลแต่ละวัยจะ
พัฒนาไปตามขั้นจากวัยเด็กจนถึงจากวัยเด็กจนถึงวัยรุ่น ถ้าเด็กรู้จักปรับตัวและประสบการณ์ความ

สำเร็จในงานพัฒนาการตั้งแต่ปฐมวัย เด็กจะมีความสุขและนำไปสู่ความสำเร็จในงานพัฒนาการ
ขั้นสูงในวัยต่อไปได้”

กล่าวโดยสรุป เด็กวัยปฐมวัย หรือ เด็กปฐมวัย เป็นวัยที่มีความสำคัญ เป็นวัยที่มีการพัฒนาการอย่างรวดเร็วทุกๆด้าน เป็นระยะที่เด็กเกิดการเรียนรู้และพัฒนาด้านบุคลิกภาพ โรงเรียนและบ้านต้องร่วมมือและสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อเด็ก เพื่อเป็นการวางรากฐานของพัฒนาการทางสติปัญญา จิตใจ และบุคลิกภาพ ตลอดจนลักษณะนิสัยพื้นฐานต่างๆ ของเด็กเพื่อที่จะได้พลเมืองที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

ความหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กก่อนประถมศึกษา นักการศึกษา บิดามารดา ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไปจะเรียกการศึกษาในระดับนี้หลายชื่อ เช่น การจัดการศึกษาระดับก่อนประถม การศึกษาระดับปฐมวัย การศึกษาระดับชั้นเด็กเล็ก การปฐมวัยศึกษา เป็นต้น (สมร ทองดี 2537 : 7) อย่างไรก็ตาม มีผู้ให้ความหมายของการศึกษาระดับนี้หลากหลาย ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536 : 12) ได้ให้ความหมายของการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาว่า “เป็นการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาความพร้อมของเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และสังคม เพื่อรับการศึกษาในระดับต่อไป ซึ่งอาจจัดในรูปเด็กเล็ก ปฐมวัยศึกษาหรือในรูปของศูนย์พัฒนาเด็กประเภทต่างๆ”

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2535 : 1) ให้ความหมายของการจัดปฐมวัยศึกษาในโรงเรียนเอกชนว่า “เป็นการเตรียมพร้อมสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เพื่อให้เด็กพัฒนามากที่สุด”

ยุทธวิวี แก้วทองใหญ่ (2546 : 14) กล่าวถึงการจัดการศึกษาปฐมวัยว่า “หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่นๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง”

สมร ทองดี (2537 : 6) ให้ความหมายของการปฐมวัยศึกษาว่า “หมายถึง การจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความพร้อมและพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมตามวัย และพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป”

กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาให้แก่เด็กก่อนประถมศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ให้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมตามวัย และพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป

ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัยซึ่งเป็นวัยที่มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว นักวิชาการและนักการศึกษาได้อธิบายถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับนี้ ดังต่อไปนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 1) ได้ระบุความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปูพื้นฐานชีวิตที่ดีให้แก่เด็ก ให้มีโอกาสได้รับการเสริมสร้างการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ บุคลิกภาพ และสังคม เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา รวมทั้งเพื่อเป็นการเตรียมตัวที่จะเป็นคนไทยที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และการปลูกฝังจิตสำนึกเป็นกระบวนการที่มีรากฐานเริ่มแรกมาจากการที่บุคคลได้รับการศึกษาอบรมเลี้ยงดูและขัดเกลาในระยษะปฐมวัยเกือบทั้งสิ้น เนื่องจากในช่วงแรกของชีวิตนับตั้งแต่ปฏิสนธิถึง 6 ปี เด็กจะมีอัตราการพัฒนาอย่างรวดเร็ว (ภรณ์ คุรุรัตน์ 2540 : 44) ดังนั้นการจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นการวางรากฐานเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อีกทั้งยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดการศึกษาของมนุษย์ อันเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาปฐมวัยจึงเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลสำหรับอนาคตของประเทศ (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร และคณะ 2540 : 1-2)

กล่าวโดยสรุปการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นการวางรากฐานการศึกษาของเด็กและเยาวชนของชาติ ซึ่งถือว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาระดับนี้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้เหมาะสมกับวัย

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

กรมวิชาการ (2540ก : 31-32) ได้ระบุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ว่ามุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างของแต่ละบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยแบ่งออกเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 10 ประการมีดังนี้

1. มีสุขภาพดี เจริญเติบโตตามวัยและมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม
2. ใช้กล้ามเนื้อใหญ่กล้ามเนื้อเล็กได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. ร่าเริง แจ่มใส มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
4. มีคุณธรรมและจริยธรรม มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ
5. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
6. อยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุขและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบ

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมในท้องถิ่นและความเป็นไทย

8. ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

9. มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้

สิ่งต่าง ๆ

10. มีจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ยุทธวิธี แก้วทองใหญ่ (2546 : 22-23) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้

ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางกายของเด็กอย่างเต็มที่ เพื่อจะได้เป็นพลเมืองไทยที่มี

อนามัยสมบูรณ์แข็งแรง

2. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางบุคลิกภาพ อารมณ์ และสังคมของเด็กเพื่อให้เป็นผู้ใหญ่ที่มี

มีสุขภาพสมบูรณ์และเข้มแข็งทางจิตใจที่จะเผชิญอุปสรรคและอันตรายได้

3. เพื่อให้เด็กมีนิสัยขยัน ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย ประหยัด สะอาด เพื่อส่งเสริมความ

คิดสร้างสรรค์ด้านต่างๆ

4. เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนหรือศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนในการ

ส่งเสริมพัฒนาการต่างๆของเด็ก

5. เพื่อตระหนักในปัญหาความเบี่ยงเบนของพัฒนาการเสียแต่แรก และดำเนินการต่อไป

อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล เป็นการฝึกทักษะการฟัง และการพูดเพื่อเตรียมพร้อมที่จะไปสู่การอ่าน และการเขียน ฝึกทักษะ ในการช่วยเหลือตนเอง ฝึกการอยู่ร่วมกับเพื่อน ฝึกทักษะการสังเกต การค้นคว้า สำรวจด้วยตนเอง ฝึกการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ฝึกความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สายตากับอวัยวะต่างๆของร่างกาย เพื่อเป็นพื้นฐานในเด็กสามารถดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

การพัฒนาเด็กให้เป็นไปตามนโยบายของการพัฒนาประเทศ โดยการพัฒนาคุณภาพ ประชากร โรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในหลักการการจัดการศึกษาหรือจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัยอย่างถูกต้อง จากความคิดของนักศึกษาที่สำคัญๆ สรุป พื้นฐานและหลักการปฐมวัยตามที่ ภรณ์ กุรุรัตน์ (2523 : 1) หลักการจัดการศึกษาปฐมวัยควรมุ่ง ในการพัฒนาเด็ก 3 ประการ ดังนี้

1. ความเสมอภาคทางโอกาส เด็กทุกคนไม่ว่ามาจากสถานที่ใด สังคมใดจะมีความเสมอภาคที่จะได้รับการพัฒนา เพื่อให้เจริญเติบโตสู่ความเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพ

2. การพัฒนาศักยภาพของเด็ก มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพหรือความสามารถอยู่ในจิตตัวมาตั้งแต่กำเนิด ศักยภาพเหล่านี้สามารถพัฒนาได้ และสามารถนำออกมาใช้ได้เมื่อได้รับการกระตุ้นทั้งทางสิ่งเร้าภายนอกและแรงจูงใจภายในตัวเอง การศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้จะต้องพยายามดึงเอาศักยภาพของเด็กแต่ละคนออกมา และพัฒนาศักยภาพนั้นให้เจริญงอกงามสมบูรณ์

3. ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นธรรมชาติของมนุษย์ เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันตามคุณสมบัติประจำตัวและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับ หลักการจัดการศึกษาจะต้องคำนึงและตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

การจัดการศึกษาหรือจัดประสบการณ์เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตามที่ วาโร เฟ็งสวัสต์ (2542 : 19 – 21) ได้รวบรวมไว้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษามุ่งส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทุกด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

2. การจัดการศึกษาปฐมวัยไม่ใช่เป็นการจัดการศึกษาภาคบังคับ วิธีการจึงไม่เป็นไปตามระบบการใช้หลักสูตรเหมือนกับการจัดการศึกษาระดับอื่น

3. ยึดแนวคิดหรือปรัชญาการศึกษาในระดับปฐมวัยของนักศึกษามาใช้จัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา ดังนี้ เป็นการจัดการศึกษาเตรียมความพร้อมเด็ก ควรส่งเสริมพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก โดยใช้การเล่นและกิจกรรมเป็นเครื่องมือ ไม่ควรถูกบังคับให้เรียนรู้โดยการท่องจำ แต่ต้องให้เวลาและประสบการณ์แก่เด็กในการทำความเข้าใจ เพราะการเล่นเป็นการทำงานและเป็นการเรียนรู้ของเด็ก เด็กจะเรียนรู้ได้ดีโดยการสัมผัส สำรวจ ทดลอง หรือลงมือกระทำด้วยตนเอง

4. การจัดประสบการณ์หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กจะช่วยให้เด็กมีพื้นฐานที่ดี และไม่เบื่อหน่ายและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน

5. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กทุกคนให้เหมือน ๆ กันย่อมไม่เกิดผลดีต่อตัวเด็ก การจัดประสบการณ์ควรคำนึงสิ่งต่อไปนี้

5.1 การยอมรับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน

5.2 จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาตามความสามารถของตน โดยเน้นกระบวนการมากกว่าการท่องจำ

5.3 จัดกิจกรรมให้เด็กได้ทำเป็นรายบุคคล

5.4 การประเมินพัฒนาการควรประเมินเป็นรายบุคคล โดยเน้นการสังเกตเป็นเครื่องมือวัดพฤติกรรม

6. ขอบข่ายและเนื้อหาสาระในการจัดประสบการณ์ไม่ได้แบ่งเป็นรายวิชา มีลักษณะเป็นการบูรณาการกิจกรรม และจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก

หลักสูตรปฐมวัยศึกษา

หลักสูตรและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเป็นการจัดประสบการณ์เพื่อให้เด็กได้ปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการเตรียมความพร้อมสำหรับพัฒนาการด้านต่างๆเพื่อการเรียนรู้ที่สูงขึ้น

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นคำที่มีความหมายหลากหลายจึงได้มีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้หลายทัศนะดังนี้

กรมวิชาการ (2520 : 1) ได้ระบุความหมายของหลักสูตรไว้ว่า ข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายตามแผนการจัดการศึกษาชาติรวมทั้งในเรื่องเอกสารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนรวมถึงวิธีการสอนของครู และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ (2546 : 20) ได้ให้ความหมายว่า “หลักสูตรหมายถึงข้อกำหนดคั้งว่าด้วยจุดมุ่งหมายการศึกษาแนวทางการดำเนินงาน เนื้อหาสาระที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ เจตคติ พฤติกรรมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา”

ภิญโญ สาร (2523 : 1) กล่าวว่า “หลักสูตรคือโครงการเตรียมเด็กและเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคมภายในขอบเขตวัฒนธรรมของสังคมนั้น”

กิติมา ปรีดีดิถ (2532 : 60) กล่าวว่า “หลักสูตรหมายถึงเอกสารที่กำหนดโครงการศึกษาของผู้สอนโดยการกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ ความรู้ และประสบการณ์ที่จะจัดให้กับผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอน การประเมินผล”

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2532 : 40-41) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่ยุ่งหมายไว้

2. หลักสูตรเป็นระบบการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า(input) ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (Process) ได้แก่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต (output) คือผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ ความสำเร็จการศึกษา

3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้ เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

สิริมา ภิญโญอนัตพงษ์ (2538 : 56) ได้ให้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรตามแนวคิด ของ Brewer ว่า “หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน การวางแผนการเรียน รู้ รายการหรือหัวข้อ ที่จัดให้นักเรียนได้ศึกษาหรือเรียนรู้

บุทรวีว แก้วทองใหญ่ (2546 : 78) กล่าวถึงหลักสูตรตามแนวความคิดของ Precott ว่า “หลักสูตรคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เด็กได้รับประสบการณ์ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมไปถึง สภาพทางกาย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มเพื่อน ความคาดหวังทางวัฒนธรรมและสังคม และความต้องการของโรงเรียน”

วาโร เฟิงส์วาศดี (2542 : 21) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า “ประสบการณ์ทั้งหมด ของผู้เรียนซึ่งอยู่ภายใต้การอำนวยการหรือการจัดการของโรงเรียนที่จัดให้เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ ประสบการณ์อย่างเป็นระบบ ตลอดจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข”

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึงมวลประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดขึ้น เพื่อให้เกิดพัฒนาในด้านต่างๆ เกิดทักษะ ความรู้ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้ อย่างมีความสุข โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้เนื้อหาสาระซึ่งมีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างครู และนักเรียนเป็นสื่อกลางให้เกิดความรู้เจตคติและทักษะ โดยมีเอกสารกำหนดจุดมุ่งหมายของการ จัดการศึกษา โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ แผนการสอน โครง การสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและการวัดผลประเมินผล

หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ.2540 (กรมวิชาการ 2540ก : 10) ได้กำหนดปรัชญา การจัดการศึกษาและอบรมเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี บนพื้นฐานของการให้ความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจและความจำเป็นที่ต้องพัฒนาเด็กให้ครบทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้เหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคล และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ที่เด็กอาศัยอยู่ โดยได้กำหนดสาระสำคัญของหลักสูตร ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 หลักสูตรสำหรับเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี

ส่วนที่ 2 หลักสูตรสำหรับเด็กอายุ 1 – 3 ปี

ส่วนที่ 3 หลักสูตรสำหรับเด็กอายุ 3 – 6

สำหรับหลักสูตรสำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี เป็นการจัดโดยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กอายุ 3 – 6 ปี เพื่อให้เด็กพัฒนาทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาผ่านกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาและเป็นการร่วมมือระหว่างบ้าน สถานศึกษาและชุมชน (กรมวิชาการ 2540ข : 10)

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาหรือปฐมวัยศึกษา จะมีลักษณะการจัดเป็น 2 รูปแบบหลัก คือ (สมร ทองดี 2537 : 10)

1. การจัดศูนย์พัฒนาเด็ก ได้แก่ การจัดบริการให้แก่เด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 3 ปี โดยจัดบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัย โภชนาการและอบรมเลี้ยงดู
2. การจัดการปฐมวัยศึกษาในระดับโรงเรียน ได้แก่ การจัดการศึกษาให้แก่เด็กอายุระหว่าง 3-6 ปี โดยแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ
 - 2.1 โรงเรียนปฐมวัย 3 ปี โดยรับเด็กอายุระหว่าง 3 – 6 ปี
 - 2.2 โรงเรียนปฐมวัย 2 ปี โดยรับเด็กอายุระหว่าง 4 – 6 ปี
 - 2.3 โรงเรียนปฐมวัย 1 ปี โดยรับเด็กอายุระหว่าง 4 – 6 ปี

ซึ่งจะเปิดสอนในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาทุกด้านและได้รับการเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และด้านอื่นๆ ก่อนที่จะเรียนในระดับประถมศึกษา

หลักการจัดปฐมวัยศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบ 10 ประการ (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน 2535 : 6 – 30) ดังนี้

1. บุคลากรควรส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กด้วยกัน เพื่อให้เกิดพัฒนาการในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านสังคมและสติปัญญา
2. หลักสูตรควรส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
3. ส่งเสริมให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง ผู้ปกครองควรได้รับทราบข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
4. มีบุคลากรที่มีความเข้าใจในพัฒนาการและความต้องการของเด็ก
5. มีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ผู้ปกครองและบุคลากร
6. มีบุคลากรให้เพียงพอที่จะส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญาของเด็ก
7. จัดให้มีสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจและเรียนรู้ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้เติบโตและพัฒนาการของเด็ก

8. มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและถูกสุขอนามัยทั้งของเด็กและผู้ใหญ่

9. เด็กได้รับอาหารที่มีประโยชน์และคุณค่าเพื่อช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและเด็กได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับนิสัยในการกินอาหารที่ถูกต้อง

10. ต้องมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ เพื่อปรับปรุงและรักษาระดับคุณภาพของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายของเด็ก ผู้ปกครอง และบุคลากร

ยูทรวีว แก้วทองใหญ่ (2546 : 14) ได้เสนอว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยควรมีส่วนช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการและการเรียนรู้เพิ่มเติมที่ แนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ทุกรูปแบบควรมีส่วนสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้านนับตั้งแต่แรกเกิดจนเริ่มเข้าเรียนในระบบโรงเรียน

2. วางพื้นฐานทางสุขภาพอนามัยให้กับเด็กตั้งแต่ต้น รวมทั้งเด็กที่มีข้อบกพร่องต่างๆ

3. สิ่งแวดล้อมทางบ้านควรมีส่วนช่วยให้เด็กเจริญเติบโตและพัฒนาการในทุกๆด้าน

4. พ่อแม่ควรเป็นครูคนแรกที่มีความสำคัญต่อลูก

5. อิทธิพลจากทางบ้านควรมีผลต่อกระบวนการในการพัฒนาเด็ก

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น การศึกษาระดับปฐมวัยเป็นขั้นแรกของการจัดและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กให้เป็นระบบต่อจากการเรียนรู้ ซึ่งเด็กเคยได้รับแบบไม่เป็นทางการจากทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจและสังคม เพื่อให้เด็กพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาต่อไป (กันยา สุวรรณแสง และคณะ 2539 : 11) นอกจากนั้น พ่อแม่และสิ่งแวดล้อมทางบ้านของเด็กยังมีอิทธิพลสำคัญต่อเด็กวัยนี้ โรงเรียนและบ้านต้องร่วมมือกันในการพัฒนาเด็ก ดังนั้นในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจึงควรมีการรวมเอาพ่อแม่ผู้ปกครองเข้าไว้ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้วย (ยูทรวีว แก้วทองใหญ่ 2546 : 15)

มีนักการศึกษาบางคนได้ให้ข้อเสนอแนะที่น่าสนใจซึ่งสอดคล้องกับข้อความข้างต้นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาระดับนี้ได้แก่ สุมนต์ อมรวิวัฒน์ (2535 : 378) ได้เสนอแนะเรื่องการจัดการศึกษาปฐมวัยว่า “การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนั้นไม่ควรถือว่าเริ่มต้นเมื่อเด็กมีอายุ 3 ปี และสิ้นสุดเมื่อเด็กอายุ 6 ปี แต่เด็กควรจะได้รับเตรียมตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดา ไปจนถึงการให้การศึกษาในวัยทารกและปฐมวัย”

ระดับปฐมวัยศึกษาเป็นการศึกษาที่ต่างจากการศึกษาระดับอื่น เป็นการศึกษาที่เน้นการพัฒนาทางด้านร่างกายและอารมณ์ของเด็กเป็นสำคัญ การศึกษาระดับนี้จึงยังไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในทักษะพื้นฐานอื่นๆ การส่งเสริมความงอกงามทางร่างกายและอารมณ์ที่ดึ้นนั้นควรเป็น

หน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครองที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก และควรเป็นเรื่องที่รัฐและโรงเรียนสนับสนุนให้ พ่อแม่ ผู้ปกครองและหรือชุมชนได้ช่วยกันเลี้ยงดูเด็กให้เจริญงอกงาม (พนม พงษ์ไพบูลย์ 2541 : 5-6)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น ได้สอดคล้องกับ จรรยาพร ธรณินทร์ (2539 : 11) ที่กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาว่า “มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กให้สามารถช่วยตนเองและให้เข้ากับเด็กอื่นได้ ซึ่งบิดา มารดาต้องฝึกอบรมเลี้ยงดู โรงเรียนช่วยเหลือบางส่วน โดยเน้นความอบอุ่นและการอยู่ร่วมกัน”

กล่าวโดยสรุป เนื่องจากการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ซึ่งควรจะเริ่มตั้งตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์มารดา โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลครรภ์ที่ถูกต้องแก่มารดา อันจะส่งผลถึงพัฒนาการที่ดีของเด็กในเวลาต่อมา และเมื่อเด็กคลอดออกมาแล้วจนถึงอายุ 6 ขวบ ก็ยังเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดด้วยความรัก ความอบอุ่น โดยมีโรงเรียนช่วยเหลือเรื่องการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กให้สามารถช่วยตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ความหมายของโรงเรียนเอกชน

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2538 : 21) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนเอกชนไว้ว่า “โรงเรียน หมายความว่าโรงเรียนเอกชนอันได้แก่ สถานศึกษา หรือสถานที่บุคคลจัดการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าชั้นปริญญาตรีแก่นักเรียนทุกผลักร่วมกันเกิน 7 คนขึ้นไป”

ในการวิจัยเรื่องพฤติกรรมความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัยเอกชน ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังรายละเอียดตามลำดับดังนี้

1. ความเป็นมาของการศึกษาเอกชน
2. ทฤษฎีภาวะผู้นำ
 - 2.1 คุณลักษณะผู้นำ
 - 2.2 พฤติกรรมผู้นำ
 - 2.3 ผู้นำตามสถานการณ์
3. การศึกษาและผลงานวิจัยเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้นำ

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำ

ความหมายของผู้นำ

มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ผู้นำ” ไว้ในลักษณะต่างๆดังต่อไปนี้

สมพงษ์ เกษมสิน (2523 : 220) ให้ความหมายของผู้นำ คือหัวหน้าหน่วยงานหรือผู้บังคับบัญชาสูงสุดในหน่วยงานนั้นนั่นเอง โดยเฉพาะผู้นำทางบริหารจะเห็นได้ว่าเป็นผู้ที่บริหารงานของกลุ่ม โดยทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก การริเริ่ม การประนีประนอมและการประสานงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดพลังร่วมของกลุ่มมุ่งให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

อุทัย หิรัญโต (อ้างถึงในยุทธวีวี แก้วทองใหญ่ 2546 : 13) ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า ผู้นำ คือ ผู้ทำกิจกรรมในการสร้างอิทธิพล จูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาหรือร่วมงาน เพื่อที่จะก่อให้เกิดความพยายามร่วมกันในการทำงานโดยให้บรรลุเป้าหมายที่กลุ่มได้ตั้งไว้ รักษาความเป็นกลุ่มก้อนหรือสามัคคีของสมาชิกภายในกลุ่มไว้ได้และบุคคลที่สมาชิกส่วนใหญ่ภายในกลุ่มเห็นว่าเขาควรจะทำในสิ่งที่คนส่วนใหญ่หวังอยากให้เขาทำ

อรุณ รักรธรรม (2527 : 187) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ หมายถึงผู้ที่ใช้อิทธิพล ในความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันในอันที่จะบรรลุผลตามเป้าหมาย

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2534 : 95) ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ ดังนี้ 1) ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่น 2) ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่นมากกว่าคนอื่นๆในกลุ่มหรือองค์กรซึ่งเขาปฏิบัติงานอยู่ 3) ผู้นำ คือ ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่มเพื่อให้เป็นหัวหน้า 4) ผู้นำ คือ ผู้ซึ่งใช้อิทธิพลมากในการกำหนดเป้าหมายหรือการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์กร 5) ผู้นำ คือ ผู้ซึ่งได้รับตำแหน่งในสำนักงานและมีอิทธิพลในตัวสูง (มองในแง่ตำแหน่งของงาน)

สรุป ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีอิทธิพลในทางที่ดีต่อผู้อื่น ทำหน้าที่เป็นประสาน อำนวยความสะดวกและบริหารงานในกลุ่มเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

บทบาทและหน้าที่ของผู้นำ

สมพงษ์ เกษมสิน (อ้างถึงในกิติพันธ์ รุจิรกุล 2529 : 61) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของผู้นำว่าควรมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ เป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ เป็นผู้ช่วยเสริมสร้างให้ปริมาณและคุณภาพของงานได้สูงสุด เป็นผู้สอน และนำวิธีการทำงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นผู้ติดต่อประสานงานในองค์กร เป็นผู้สั่งงาน ควบคุม และตัดสินใจ

กวี วงศ์พุด (อ้างถึงใน ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ 2546 : 34) สรุปบทบาทและหน้าที่ของผู้นำไว้ดังนี้ 1) ต้องกำหนดจุดมุ่งหมายและรักษาทิศทางของเป้าหมายประสงค์ขององค์กรหรือของกลุ่ม 2) จัดหาแนวทางที่จะสามารถทำให้เป็นหมายประสงค์บรรลุผล 3) จัดทำและรักษาโครงสร้างองค์กรหรือของกลุ่ม 4) อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของกลุ่ม และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน 5) รักษาการปฏิบัติการของกลุ่มและความพอใจของสมาชิก

Barnard (อ้างถึงใน ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ 2546 : 149) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้นำไว้ 4 ประการด้วยกัน คือ 1. เป็นผู้ชี้จุดมุ่งหมาย 2. เป็นผู้หาหนทาง 3. เป็นผู้ใช้เครื่องมือในการดำเนินการ 4. เป็นผู้กระตุ้นความพยายามให้เกิดการประสานงาน

Krech and Other (อ้างถึงใน กิติพันธ์ รุจิรกุลม 2529 : 58-60) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำไว้ 14 ประการ คือ

1. ผู้นำในฐานะผู้บริหาร (The Leader as Executive)
2. ผู้นำในฐานะผู้วางแผน (The Leader as Planner)
3. ผู้นำในฐานะผู้กำหนดนโยบาย (The Leader as Policy Maker)
4. ผู้นำในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (The Leader as Expert)
5. ผู้นำในฐานะเป็นตัวแทนติดต่อกับบุคคลภายนอก (The Leader as External Group Representative)
6. ผู้นำในฐานะผู้ควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม (The Leader as Controller of Internal Relations)
7. ผู้นำในฐานะผู้ให้รางวัลให้โทษ (The Leader as Purvey of Reward of and Punishment)
8. ผู้นำในฐานะคนกลางหรือผู้ตัดสิน (The Leader as Arbitrator and Mediator)
9. ผู้นำในฐานะเป็นบุคคลตัวอย่าง (The Leader as Exemplary)
10. ผู้นำในฐานะสัญลักษณ์ของกลุ่ม (The Leader as Symbol of the Group)
11. ผู้นำในฐานะตัวแทนผู้รับผิดชอบ (The Leader as substitute for Individual Responsibility)
12. ผู้นำในฐานะผู้มีอุดมคติ (The Leader as Ideologist)
13. ผู้นำในฐานะบิดา (The Leader as Father Figurer)
14. ผู้นำในฐานะผู้รับผิดชอบ (The Leader as Scapegoat)

สรุป ผู้นำควรมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญ คือ เป็นผู้บริหารและควบคุมให้กลุ่มบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ เป็นผู้มีความสามารถในการวางแผน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกฝ่ายและเป็นผู้มีความรับผิดชอบ

คุณลักษณะและทักษะของผู้นำ

คุณลักษณะของผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการนำและดำเนินกิจกรรมให้กลุ่มบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

กวี วงศ์พุด (อ้างถึงในยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ 2546 : 106 – 107) ได้ศึกษาและรวบรวมแนวความคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำไว้ดังนี้

แนวคิดของ Dr.May Smith (อ้างถึงในยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ 2546 : 109 – 107)

1. มีไหวพริบปัญญาและวิจารณ์ญาณดี
2. มีความยุติธรรม
3. มีความรับผิดชอบ
4. มีความคิดคำนึง
5. มีอารมณ์คงเส้นคงวา
6. มีอารมณ์ขันเสมอ

แนวคิดของ Keith Davis – William Scott (อ้างถึงในยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ 2546 : 109 –

107)

1. มีความเฉลียวฉลาด
2. มีความเจริญวัยทางสังคม มีความสามารถตามอายุและประสบการณ์
3. มีแรงจูงใจภายในและมีความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จ
4. มีทัศนคติทางด้านมนุษยสัมพันธ์

แนวคิดของ Ordway Tead (อ้างถึงในยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ 2546 : 106 – 107)

1. เป็นผู้มีความเข้มแข็งทั้งกายและใจ
2. รู้จักวัตถุประสงค์และแนวทางในการดำเนินงานดี
3. มีความกระตือรือร้นในการทำงาน
4. ให้ความเป็นเพื่อนและเอื้ออารีต่อผู้ร่วมงาน
5. มีความซื่อตรง
6. มีความรู้ความสามารถสูง
7. มีความเด็ดขาด
8. เป็นผู้ที่เฉลียวฉลาด
9. เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสั่งงานลูกน้อง
10. เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อความสำเร็จในการทำงาน

ภิญโญ สาร (2523 : 531 – 352) กล่าวว่าผู้นำที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะพิเศษซึ่งจะขาด

เสีย มิได้ 5 ประการ คือ

1. ความมีชีวิตชีวาและความอดทน (Vitality and endurance) หมายถึงความร่าเริง แจ่มใส ความตื่นตัว คล่องแคล่วว่องไว สามารถปรับตัวได้ดี ทำงานต่อเนื่องกันได้นานๆ มีความอดทนไม่ท้อแท้
2. ความสามารถในการตัดสินใจ (Decisiveness) หมายถึง ความเชื่อมั่นในการตัดสินใจ ตัดสินใจได้รวดเร็วถูกต้องและเต็มใจที่จะตัดสินใจโดย ไม่ทำให้กลุ่มผู้ร่วมงานยุ่งยากใจ
3. ความสามารถในการจูงใจคน (Persuasiveness) หมายถึง ความสุจริตใจแก่ผู้ร่วมงาน วางตัวให้ผู้อื่นเลื่อมใสและมีความสามารถในการพูดและการเขียน
4. ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความมีคุณธรรม ศีลธรรม รู้จักรับผิดชอบเมื่อผิดพลาดรับคำตำหนิโดยเต็มใจมีความมานะบากบั่น ไม่ทอดลอยในการปฏิบัติหน้าที่
5. ความฉลาดไหวพริบ (Intellectual Capacity) หมายถึงความเฉียบแหลม มีความรู้ทันโลกทันเหตุการณ์อยู่เสมอ

สมพงษ์ เกษมสิน (2523 : 296 – 298) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิภาพโดยจำแนกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านพื้นฐานและประสบการณ์ ผู้นำที่ดีต้องมีคุณสมบัติในด้านการตัดสินใจ วินิจฉัยสั่งการ การวางแผนเพื่อจะได้พิจารณาในการเลือกวิธีการที่ต้องเพราะการตัดสินใจเป็นพฤติกรรมที่ต้องมีการวิเคราะห์ทางเลือกในการปฏิบัติ นอกจากนี้ผู้นำยังต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ทั้งทางด้านเทคนิคและการบริหารทั้งนี้เนื่องจากการขยายงานขององค์การในปัจจุบันมีปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อองค์การเพิ่มมากขึ้น
2. ด้านสติปัญญาและคุณภาพสมอง ความสามารถทางด้านสติปัญญาและคุณภาพสมองเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญสำหรับผู้นำต่อหน้าที่ผู้บริหาร ได้แก่ ความสามารถทางด้านภาษา ความสามารถด้านเหตุผล ความสามารถในการจดจำ ความสามารถด้านรอบรู้ทั่วไป ความสามารถในการวินิจฉัย ความสามารถในการยืดหยุ่นได้
3. คุณลักษณะทางร่างกาย ผู้บริหารจะต้องมีรูปร่างบริบูรณ์เพราะผู้มีร่างกายสมบูรณ์ เพราะผู้มีร่างกายสมบูรณ์ จะมีสุขภาพจิตดี ผู้บริหารที่สุขภาพดีจะเป็นคุณลักษณะที่ดึงดูดใจบุคคลอื่นได้ให้การยอมรับนับถือว่าเป็นผู้เข้มแข็งอดทน จะสามารถฟันฝ่าและนำหมู่คณะได้
4. ด้านบุคลิกภาพและความสนใจของค้ประกอบด้านนี้ของผู้นำจะเป็นแรงจูงใจให้ ผู้อื่นให้ความร่วมมือและยอมรับนับถือ ปัจจัยสำคัญของบุคลิกภาพของนักบริหารคือ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเป็นผู้บรรลุดีภาวะทางอารมณ์และความรับผิดชอบ

นพพงษ์ บุญจิตราคูญ์ (2534 : 96) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำว่าประกอบด้วยคุณ

ลักษณะ 6 ประการ คือ

1. ผู้นำจะต้องเป็นผู้มีความสามารถ (Capacity) ซึ่งประกอบด้วยควมมีปัญญาไหวพริบ การตื่นตัวอยู่เสมอพร้อมต่อเหตุการณ์ การใช้เวลาและภาษาที่ถูกต้อง ความเป็นผู้ริเริ่มเป็นของตนเองและ ความเป็นผู้มีการตัดสินใจปัญหาที่ดี
2. ผู้นำจะต้องเป็นผู้มีความสำเร็จ (Achievement) ความสำเร็จทางด้านวิชาการ แสวงหาความรู้ ความสำเร็จทางการเล่นกีฬา
3. ผู้นำจะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบ (Responsibility) เขาจะต้องเป็นคนที่คนอื่นจะพึ่งพาได้มีความคิดริเริ่ม มีความสม่ำเสมอมั่นคง อดทน กล้าพูด กล้าทำ มีความเชื่อมั่นตนเองและมีความปรารถนาที่จะเป็นเลิศหรือทะเยอทะยาน
4. ผู้นำจะต้องเป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วม (Participation) ในด้านกิจกรรม ในด้านสังคม ให้ความร่วมมือรู้จักปรับตัวและมีอารมณ์ขัน
5. ผู้นำต้องเป็นผู้มีฐานะทางสังคม (Status) มีตำแหน่งฐานะทางสังคมเป็นที่รู้จักทั่วไป (Popularity)
6. ฐสภาพการณ์ (Situation) ฐสภาพทางจิตใจของคนระดับต่างๆ ฐฐานะทักษะความต้องการและความสนใจของผู้ได้บังคับบัญชา ฐในวัตถุประสงค์ขององค์การที่จะต้องทำให้สำเร็จมีผู้กล่าวว่า ผู้นำที่ดีก็จะต้องรู้จักการเป็น ผู้ตามที่ดีด้วย

สมพงษ์ เกษมสิน (2523 : 47 – 48) ได้กล่าวถึงทักษะของผู้นำที่จะช่วยให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1. ทักษะทางภาษา ผู้นำต้องมีความสามารถด้านภาษา กล่าวคือ กระบวนการติดต่อสื่อสารในองค์การเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งทั้งในระบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพราะความสามารถทางด้านภาษาของผู้บริหารทำให้ลดความผิดพลาดในเรื่องการติดต่อสื่อสาร
2. ทักษะด้านเหตุผล ผู้นำควรมีความสามารถทางด้านเหตุผล เนื่องจากควมมีเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญของนักบริหาร ทำให้นักบริหารสามารถที่จะหาเหตุผลต่าง ๆ จากสาเหตุต่าง ๆ และสามารถที่จะแปลความหมายของสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ได้
3. ทักษะด้านความจำ ผู้นำต้องมีความสามารถในการจดจำ เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับความสามารถทางสมองและความสามารถที่จะนำมาปฏิบัติได้และเป็นบุคลิกภาพที่จำเป็นอย่างยิ่งของผู้บริหาร
4. ทักษะด้านความรู้ทั่วไป ผู้นำควรเป็นผู้มีความสามารถด้านความรู้ทั่วไปซึ่ง เป็นความสามารถในทางการเรียนรู้ การรวบรวมและแยกแยะปัญหา สรุปข้อปัญหาต่าง ๆ ได้

5. ผู้นำควรมีความสามารถในการวินิจฉัยซึ่ง เป็นความสามารถที่สำคัญของผู้บริหารที่ต้องซ่งใจใคร่ครวญเกี่ยวกับการตัดสินใจโดยเฉพาะในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนและความต้องการของลูก้าหรือประชาชน

6. ทักษะในการยืดหยุ่นตนเอง ผู้นำต้องมีความสามารถในการยืดหยุ่นต่อเหตุการณ์ต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้น ความสามารถในการยืดหยุ่นจะทำให้สามารถเข้ากับบุคคลอื่น ๆ ได้

สรุป ผู้นำควรมีคุณลักษณะและทักษะที่สำคัญคือ มีความรับผิดชอบ มีทักษะ มีความเฉลียวฉลาด มีความซื่อตรง กล้าตัดสินใจ และเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องและยอมรับจากผู้ร่วมงาน

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำ

พฤติกรรมความเป็นผู้นำนั้นเป็นการนำความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณสมบัติของการเป็นผู้นำมาใช้ปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ซึ่งมีผู้ให้ความหมายพฤติกรรมความเป็นผู้นำในลักษณะต่างๆ ไว้ดังนี้

สมยศ นาวิการ (2520 : 205) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมความเป็นผู้นำว่าเป็น กิจกรรมของการสร้างอิทธิพลต่อผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อก่อให้เกิดความพยายามในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน กระบวนการของพฤติกรรมผู้นำจะขึ้นอยู่กับผู้นำ ผู้ตาม และสถานการณ์

พนัส นาวิการ (2520 : 205) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมความเป็นผู้นำว่าหมายถึง กระบวนการที่บุคคลหนึ่งใช้อำนาจหรืออิทธิพลทางสังคมเหนือบุคคลอื่นเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ ดังนั้นผู้ที่เป็ผู้นำในโรงเรียนก็คือบุคคลที่ใช้อำนาจหรืออิทธิพลทางสังคมเพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อให้งานของโรงเรียนดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

กิติพันธ์ รุจิรกุล (2529 : 11) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมความเป็นผู้นำ หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งใช้ความสามารถของตนชักจูงผู้อื่นให้ร่วมมือร่วมใจกับตนดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายของตนได้

Danile E. Griffiths (อ้างถึงใน นพพงษ์ บุญจิตราดุล 2534 : 99 – 100) พฤติกรรมผู้นำประกอบด้วย 7 ประการ คือ

1. เป็นผู้มีความคิดริเริ่มงาน (The School Administrator as an Initiator)

นักบริหารการศึกษาที่ดีมักจะแสดงพฤติกรรมในด้านริเริ่มงานใหม่ ๆ ขึ้นและมักจะมิแผนงานที่จัดระเบียบขั้นตอนไว้เป็นอย่างดี ผู้นำมักจะเป็นคนทำงานหนักอยู่เสมอเพื่อให้งานที่เขา

ริเริ่มใหม่ ๆ เหล่านี้บรรลุผลสำเร็จ ความสุขจะเกิดขึ้นเมื่อเห็นงานใหม่ๆ ของตนประสบความสำเร็จจนบางครั้งก็ลืมความเหน็ดเหนื่อยเพราะได้รับผลประโยชน์ ตอบแทนทางใจ

2. เป็นผู้ปรับปรุงงาน (The School Administrator as an Improver)

พฤติกรรมอีกด้านที่นักบริหารการศึกษาแสดงออกให้เห็นคือ การเปิดและแสวงหาโอกาสให้ครูได้ปรับปรุงตนเองในอาชีพการสอนเขาจะเป็นคนคอยกระตุ้นและให้กำลังใจแก่ครูให้ทำงานและปรับปรุงงานของตนเองให้ดีขึ้น สนับสนุนผู้ได้บังคับบัญชา แสวงหาและปรับปรุงวิธีทำงานที่ดีกว่าวิธีเดิมอยู่เสมอ เป็นผู้เสนอแนวทางวิธีทำงานแบบใหม่ๆ ให้กับเพื่อนร่วมงาน

3. เป็นผู้ให้การยอมรับ (The School Administrator as a Recognizer)

ผู้บริหารที่ดีจะต้องเป็นผู้ให้กำลังใจและให้คำชมเชยยอมรับในผลสำเร็จของเพื่อนร่วมงานไม่ล้วยโอกาสเอาผลงานของคนอื่นมาเป็นของตนเองเพราะเมื่อผู้ได้บังคับบัญชาทำงานสำเร็จ หมายความว่าเราเองก็เป็นผู้บริหารที่ดีสามารถบริหารให้คนทำงานบรรลุเป้าหมายขององค์การได้ หน้าที่ของผู้บริหารคือ พยายามดึงเอาความสามารถของบุคคลที่มีแฝงอยู่ในตัวออกมาใช้ให้ปรากฏและมองเห็นถึงปัญหาของคนอื่นๆ เมื่อเขาทำงานสำเร็จเพื่อเป็นกำลังใจให้ทำงานอื่นๆ เพื่อหน่วยงานต่อไป

4. เป็นผู้ให้การช่วยเหลือ (The School Administrator as a Helper)

นักบริหารการศึกษาที่ดี จะต้องพร้อมเสมอที่จะช่วยแก้ปัญหาให้กับผู้ได้บังคับบัญชา เมื่อเขาติดขัดและจะต้องมีความห่วงใยและกระตือรือร้นที่จะให้ความช่วยเหลือครูใหม่ ๆ หรือครูเก่าที่มีปัญหาขอความช่วยเหลือ

5. เป็นนักพูดที่ชำนาญ (The School Administrator as an Effective Speaker)

สามารถพูดชักจูงให้หมู่คณะปฏิบัติงาน ด้วยความร่วมมือประสานสัมพันธ์กันจะต้องมีความสามารถในเชิงการใช้ภาษาเพราะสิ่งนี้จะสร้างเสริมที่ความศรัทธาและความเชื่อถืออย่างไรก็ตามจะต้องมีความจริงใจในคำพูดด้วย

6. เป็นผู้ประสานงาน (The School Administrator as a Coordinator)

เขาจะต้องเป็นผู้มีความสามารถในการกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานอื่นเข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผนงานและสนับสนุนให้เกิดการร่วมมือในการปฏิบัติงานตามแผนของทุกฝ่ายตามแนวที่ยึดถือในปัจจุบัน ผู้บริหารก็คือผู้ที่สามารถประสานให้คนทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ถึงแม้งานบางเรื่องที่ผู้บริหารยังไม่เข้าใจหรือไม่ถนัดแต่ก็จะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้อื่นที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะมาทำงานร่วมกันให้เกิดความสำเร็จของหน่วยงานได้เป็นอย่างดี

7. เป็นผู้เข้าสังคมได้ดี (The School Administrator as a Social Man)

ภารกิจอันหนึ่งที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารก็คือการเข้าสังคม ผู้บริหารจะต้องอยู่กับคนเป็นจำนวนมากภายในองค์กรหรือภายนอกองค์กรเพื่อนำบุคคลต่างๆ ให้มาสนับสนุนการทำงานของตนในองค์กร ดังนั้นการเข้าสังคมในระดับต่างๆ ผู้บริหารมีความจำเป็นต้องเรียนรู้และปรับตนเองให้เหมาะสมอย่างไรก็ตามนักบริหารที่ดีจำเป็นต้องเลือกและใช้เวลากับสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นักบริหารบางคนใช้เวลากับสังคมมากเกินไปจนงานประจำต้องเสียไปก็มีอยู่มาก ดังนั้นจึงควรระมัดระวังที่จะต้องกำหนดเวลาให้เหมาะสมไม่ให้เกิดผลเสียหายนานเกินไป ปฏิบัติงานของตนเขาจะต้องมีความสม่ำเสมอและเป็นมิตรอยู่เสมอกับคนทั่วไป

สรุป พฤติกรรมความเป็นผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำแสดงความสามารถในการนำผู้ร่วมงานให้มาร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของกลุ่ม

แบบพฤติกรรมผู้นำ

Davis (อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ 2522 : 92 – 95) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับแบบพฤติกรรมของผู้นำไว้ดังนี้คือ

1. ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย (Autocratic) ผู้นำชนิดนี้เน้นในเรื่อง อำนาจที่ตนครองอยู่ ภาวะผู้นำจึงขึ้นอยู่กับอำนาจ สำหรับผู้ร่วมงานมีหน้าที่จะต้องเชื่อฟัง โดยไม่มีข้อสงสัยชอบให้ผู้ร่วมงานมาพึ่งพา ผู้ร่วมงานมักจะทำงานไม่เต็มความสามารถ เพราะมีความต้องการทำงานเพื่อเป็นเครื่องยังชีพเท่านั้น ผลการปฏิบัติงานจึงต่ำ ขวัญในการทำงานก็ต่ำด้วย เพราะจำเป็นต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ระเบียบหรือคำสั่ง
2. ผู้นำแบบดูแล (Custodial) มักมุ่งเน้นในเรื่องของการให้รางวัลวัตถุ ภาวะผู้นำขึ้นอยู่กับทรัพยากรทางเศรษฐกิจของหน่วยงาน สำหรับผู้ร่วมงานจะไม่พึ่งผู้นำ แต่จะพึ่งพาหน่วยงานจากการบริหารและสวัสดิการต่างๆ ดังนั้น การปฏิบัติงานจึงเต็มไปด้วยความเฉื่อยชาแต่ขวัญในการทำงานสูง เพราะมีความพึงพอใจ
3. ผู้นำแบบค้ำจุน (Supportive) ผู้นำมักเน้นความสัมพันธ์ โดยอาศัยความช่วยเหลือค้ำจุนภาวะผู้นำขึ้นอยู่กับความเป็นผู้นำของเขา กล่าวคือ ผู้นำจะสามารถสร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกัน ให้มีความช่วยเหลือค้ำจุนกันได้อยู่แล้ว ภาวะผู้นำจะดีตามไปด้วยสำหรับผู้ร่วมงานจะเกิดความร่วมมือด้วยดี เพราะผู้นำสามารถจัดบรรยากาศรอบครวัในการทำงานได้เองตามความต้องการ จึงทำให้การปฏิบัติงานดำเนินไปด้วยดี ผู้ร่วมงานเกิดแรงจูงใจภายในให้ทำงาน ดังนั้น การปฏิบัติงานจึงมีแรงกระตุ้นสูงทำให้งานมีประสิทธิภาพ
4. ผู้นำแบบปัญญาชน (Collegial) ผู้นำชนิดนี้มุ่งเน้นในการทำงานเป็นกลุ่มคณะภาวะผู้นำจึงขึ้นอยู่กับความสนิทสนมกลมเกลียวกันการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้นำจะทำหน้าที่เป็น

ผู้ประสานงาน ผู้ร่วมงานเพียงแต่ทำงานอย่างมีความรับผิดชอบ โดยมีวินัยในตนเองซึ่งจะทำให้เกิดความรับผิดชอบ มีความผูกพันกับคุณภาพของงาน ดังนั้นผู้ร่วมงานจึงมีความกระตือรือร้นต่อการปฏิบัติงาน มีใจจดจ่อในงานและขยันในการทำงานจึงพลอยผูกพันไปกับงานและกลุ่มคณะด้วย

เก็ตเซลและกูบา (Getzel and Guba) (อ้างถึงใน นพพงษ์ บุญจิตราดุล 2534 : 50 – 51) กล่าวถึงแบบพฤติกรรมผู้นำ 3 ประเภท คือ

1. ผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลัก (Nomothetic Leadership Style) ผู้นำประเภทนี้จะยึดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของสถาบันเป็นหลัก จนบางครั้งผู้ปฏิบัติงานจะต้องเสียเวลาและความสุขส่วนตัวจนเกินไป เพื่อให้งานสำเร็จโดยที่ตนเองจะประสบกับความทุกข์ยากอย่างไรก็ไม่คำนึงถึง ทำให้คนเกิดความท้อแท้และขี้ขลาดในการทำงานไม่ดี งานที่อาจล้มเหลวได้
2. ผู้นำที่ยึดบุคคลเป็นหลัก (Idiographic Leadership Style) ผู้นำประเภทนี้จะปล่อยปะละเลยกฎระเบียบข้อบังคับและเป้าหมาย เพียงแต่จะทำให้บุคคลที่ทำงานด้วยสุขสบายและตามใจจนทำให้งานล้มเหลวได้ ผู้ได้บังคับบัญชาจะประพฤตินออย่างใดก็ไม่ว่า เพราะเกรงใจและต้องการความเป็นมิตรอยู่เรื่อยไป โดยไม่คำนึงถึงผลเสียของงาน
3. ผู้นำที่ยึดการประสานประโยชน์เป็นหลัก (Transactional Leadership Style) ผู้นำประเภทนี้มองการประสานประโยชน์ของสถาบันและของบุคคลที่ทำงานเป็นหลัก โดยการพยายามให้บุคคลทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ในเวลาเดียวกันก็จะให้สิ่งตอบแทนแก่บุคลากรบ้างตามความเหมาะสมและยุติธรรม โดยบุคลากรเองก็มีความพึงพอใจในการทำงานด้วย ประโยชน์จะเกิดขึ้นกับทั้งสถาบันและบุคลากรที่ทำงาน ผู้นำประเภทนี้นับว่าเป็นประเภทที่ดีอย่างยิ่ง

สรุป แบบพฤติกรรมผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมของผู้นำในแบบต่างๆ คือ แบบอิตาเลียน โดย แบบดูแล แบบค้าจุน และแบบปัญญาชน หรือยึดเป้าหมายองค์การเป็นหลักยึดความเป็นมิตรเป็นหลัก หรือผู้นำที่ยึดเป้าหมายองค์การหรือยึดการประสานประโยชน์เป็นหลัก

พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ

ความหมายของผู้นำทางวิชาการ

ดีเบวอส (DeBevoise) (อ้างถึงใน วราภรณ์ วัฒนกุลเจริญ 2543 : 35) ให้ความหมายผู้นำทางวิชาการว่า การกระทำที่ครูใหญ่แสดงออกหรือมอบอำนาจให้ผู้อื่นกระทำในอันที่จะพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียน ส่วน กรีนฟิลด์ (Greenfield) (อ้างถึงในวราภรณ์ วัฒนกุลเจริญ 2543 : 35) ให้ความหมายผู้นำทางวิชาการว่า เป็นการกระทำอย่างตั้งใจที่มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาสภาพการทำงานที่น่าพอใจ และมีประสิทธิภาพสำหรับครู รวมทั้งสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่น่าพอใจและมีประสิทธิภาพต่อ นักเรียน ซึ่งเดวิสและโทมัส (Davis and Thomas) ก็มีความ

เห็นที่คล้ายกันว่าผู้นำทางวิชาการ คือ บทบาทสำคัญต่อครูใหญ่ที่จะเน้นกิจกรรมในด้านการเรียน การสอนและการปฏิบัติงานในห้องเรียนของครู (อ้างถึงใน วราภรณ์ วัฒนกุลเจริญ 2543 : 35) ซึ่งเดวิสและโทมัสก็มีความเห็นที่คล้ายกันว่าผู้นำทางวิชาการ คือ บทบาทสำคัญต่อครูใหญ่ที่จะ เน้นกิจกรรมในด้านการเรียนการสอน และการปฏิบัติงานในห้องเรียนของครู

จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้นำทางวิชาการ คือ ผู้มีความสามารถในการใช้กลยุทธ์ทั้งการเป็นผู้นำ และการบริการและนำกลุ่มให้กระทำกิจกรรมทางด้านวิชาการให้บรรลุผล ซึ่งจะมีผลต่อการเรียน การสอนสำหรับนักเรียน

พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร

นักวิชาการที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำ ของสถานศึกษาไว้ดังนี้

แคมเบลล์, บริดจ์ และ โนวเทรนค์ (Cambell, Vridge, and Nustrand) (อ้างถึงใน ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ 2546 : 35) ได้กล่าวถึงบทบาทของหัวหน้าสถานศึกษาในฐานะผู้นำไว้ 4 ประการ คือ

1. ต้องเป็นผู้จัดรูปงาน
2. เป็นผู้สื่อความหมาย
3. เป็นผู้นำทางการศึกษา
4. เป็นผู้บังคับบัญชา

ส่วนคนเนซเว็ค (Knezevick) (อ้างถึงใน ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ 2546 : 35 – 36) ได้ กำหนดบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 17 ประการ คือ

1. เป็นผู้กำหนดทิศทาง
2. เป็นผู้กระตุ้นความเป็นผู้นำ
3. เป็นนักวางแผน
4. เป็นผู้ตัดสินใจ
5. เป็นนักจัดองค์การ
6. เป็นผู้จัดให้มีการเปลี่ยนแปลง
7. เป็นผู้ประสานงาน
8. เป็นผู้สื่อสาร
9. เป็นผู้แก้ความขัดแย้ง
10. เป็นผู้แก้ปัญหา
11. เป็นผู้จัดระบบงาน

12. เป็นผู้บริหารการเรียนการสอน

13. เป็นผู้บริหารบุคคล

14. เป็นผู้บริหารทรัพยากร

15. เป็นผู้ประเมินผล

16. เป็นประธานในพิธี และ

17. เป็นผู้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

สำหรับบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารในฐานะผู้นำทางวิชาการ ดีเบวอส (DeVevoise)

(อ้างถึงในยุทธวิวิ แก้วทองใหญ่ 2546 : 35) ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. เป็นผู้มีความคิดหรือความตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ

2. เป็นผู้บริหารและผู้นำของโรงเรียน

3. มุ่งเน้นกิจกรรมด้านการเรียนการสอน และผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน

เฮนเคเลย์และคณะ (Heneley and Others) (อ้างถึงในยุทธวิวิ แก้วทองใหญ่ 2546 : 36)

ได้ให้ความเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรจะแสดงบทบาทของผู้นำทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. โปรแกรมทางการศึกษาและกระบวนการสอน

2. บุคลากรด้านนักเรียน ครู อาจารย์ คนงาน ภารโรง การเงิน ชุรการต่างๆ

3. จัดบรรยากาศของสิ่งแวดล้อมเพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนเกิดผลดีสูงสุด

4. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

5. เป็นผู้นำการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาความรู้และเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน

6. พัฒนาทัศนคติของบุคลากรในโรงเรียนให้มีทัศนคติที่ดีต่อสังคมและประเทศชาติ

ส่วนทรัสตี (Trusty) (อ้างถึงใน ยุทธวิวิ แก้วทองใหญ่ : 37) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่

ของผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำทางวิชาการของโรงเรียนไว้ 17 ประการ คือ

1. ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางวิชาการของโรงเรียนได้

2. ส่งเสริมให้ครูเอาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางวิชาการของโรงเรียนไปปฏิบัติ

3. สร้างความเชื่อมั่นว่ากิจกรรมของ โรงเรียนและห้องเรียนสอดคล้องกับ

เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียน

4. สร้างความเชื่อมั่นว่าโครงการทางวิชาการของโรงเรียนเป็นผลมาจาก ผลการวิจัย

และการปฏิบัติทางการศึกษา

5. มีการวางแผนร่วมกับคณะครูเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ทางวิชาการ เพื่อให้บรรลุความ

ต้องการของนักเรียน

6. ส่งเสริมให้ครูได้นำโครงการทางวิชาการไปปฏิบัติ

7. ปฏิบัติงานร่วมกับคณะครูในการประเมินผลโครงการทางวิชาการของโรงเรียน

8. ติดตามสื่อสารกับครูและนักเรียนด้วยความคาดหวังที่สูงในด้านมาตรฐานทางวิชาการ

9. ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางสังคมของนักเรียน

10. ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างเขาวีปัญญาของนักเรียน

11. มีการจัดสรรเวลาเพื่องานวิชาการร่วมกับครูไว้อย่างชัดเจน

12. ให้ความร่วมมือกับนักเรียนในการกำหนดระเบียบ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านวินัยของ

นักเรียน

13. ร่วมมือกับนักเรียนให้มีการนำกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมาใช้ในการแก้ปัญหาด้านวินัย

14. ร่วมมือกับคณะครูให้การนำระเบียบกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมาใช้ในการแก้ปัญหาด้าน

นักเรียน

15. มีการประชุมพิเศษคณะครูเกี่ยวกับโครงการของโรงเรียน

16. การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูอย่างยุติธรรม

17. ช่วยเหลือครูในการพัฒนาระบบงานเพื่อให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ

สรุปพฤติกรรมความเป็นผู้นำในงานวิชาการ หมายถึง การที่ผู้บริหารและครูประสานงานกันในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพโดยอาศัยคุณลักษณะ คุณสมบัติและความสามารถอันหลากหลายของผู้บริหาร บริหารงานการเรียนการสอน

ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

ผู้บริหารโรงเรียนปฐมวัยเอกชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบริหารโรงเรียนและจะบริหารโรงเรียนได้ดีต้องเข้าใจงานทุกงานเป็นอย่างดี โดยเฉพาะงานหลักของโรงเรียนคืองานวิชาการ ผู้บริหารจะต้องเข้าใจถึงการบริหารงานวิชาการเป็นอย่างดีและเข้าใจเนื้อหาสาระอย่างละเอียด จึงสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียนที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายประการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ดังนี้

กัญญา สาร (2526 : 324) ได้ให้ความหมายการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องทำงานร่วมกับครูกระตุ้นเตือนครู ให้คำแนะนำครู และประสานงานให้ครูทุกคนทำงานในด้านการเรียนการสอนร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

อุทัย บุญประเสริฐและชโลมใจ กิงการวัฒน์ (2528 : 27) กล่าวสนับสนุนว่างานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในโรงเรียนคือการจัดกิจกรรมให้

นักเรียนได้พัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการปฏิบัติงานด้านวิชาการของโรงเรียนอย่างชัดเจน

ปรุง พวงนัคดา (2532 : 16) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ คือ การปฏิบัติงานของผู้บริหารในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทุกชนิด เป็นการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 16) ได้สรุปไว้ว่า การบริหารงานวิชาการหมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

ลี และ แวนฮอร์น (สามารถ รักษาศิลป์ 2534 : 26 ; อ้างอิงมาจาก Lee and Vanhom 198 : 6) ได้ให้ความเห็นว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการวางแผนด้านต่างๆ โดยการหาวิธีการบริหารเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารสถาบัน

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่นักเรียนเพื่อปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพตลอดจนการอบรมศีลธรรมจรรยาและความประพฤติของนักเรียน เพื่อให้เป็นคนดีมีความรู้ความสามารถพอที่จะนำมาหาเลี้ยงชีพได้มีความสุข ความพอใจ ตามมาตรฐานและสภาพความเป็นอยู่และช่วยเหลือเผื่อแผ่เพื่อนบ้านและสังคมตามสมควร

ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญของโรงเรียน จุดมุ่งหมายของงานวิชาการอยู่ที่ การอบรมสั่งสอนและสร้างเยาวชนให้มีความรู้มีคุณภาพสามารถประกอบอาชีพได้และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของนักการศึกษาที่กล่าวไว้

ระวีวรรณ เสวตมร (2529 : 43 – 45) กล่าวถึง งานที่นับเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียนก็คือ งานวิชาการ เพราะจุดหมายของการมีโรงเรียนโดยส่วนรวมก็คือ การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสุข ตามนโยบายการจัดการศึกษาของชาติซึ่งเน้นจุดมุ่งหมายแตกต่างกันตามแต่ละระดับชั้น ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนจะพยายามกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้งานวิชาการของโรงเรียนดำเนินไปด้วยวิธีการที่ถูกต้องบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และมีความเป็นเลิศทางวิชาการ เพราะผู้บริหารโรงเรียนเปรียบเหมือนธงชัยที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จของโรงเรียน

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2530 : 16) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียนงานธุรการเป็นสมอง และงานประชาสัมพันธ์กับชุมชนเป็นใบหน้าของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 18) ได้ให้ความเห็นไว้ว่างานที่ผู้บริหารโรงเรียนปฐมวัยต้องดำเนินการในโรงเรียนมีอยู่ 6 งาน งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุด ส่วนงานอื่น ๆ เป็นงานที่สนับสนุนในการดำเนินงานวิชาการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยโรงเรียนสามารถพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตรได้

ไพโรจน์ ชูช่วย (2532 : 14) กล่าวสนับสนุนไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานสำคัญอันดับแรก และมุ่งประโยชน์ที่จะเกิดกับนักเรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

กิติมา ปริศิตติก (2532 : 48) ได้กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของงานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนประเภทใด มาตรฐานหรือคุณภาพมักจะได้รับพิจารณาจากผลงานวิชาการเป็นสำคัญ

กล่าวโดยสรุป จากแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านดังกล่าว การบริหารงานในสถานศึกษานั้นงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียน ส่วนการบริหารบุคลากรที่ดี งานธุรการที่ดี เป็นเพียงส่วนประกอบที่เป็นปัจจัยส่งเสริมงานวิชาการให้มีคุณภาพและอำนวยความสะดวกแก่การบริหารงานวิชาการ โดยมุ่งประโยชน์เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตร กล่าวคือ จุดมุ่งหมายของงานวิชาการอยู่ที่การสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ ให้มีความรู้ มีจริยธรรม และคุณสมบัติที่ต้องการ งานวิชาการจึงไม่ใช่อยู่ที่ให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ ทำเลขได้เท่านั้น แต่จะต้องสามารถปรับตัวในสังคม มีคุณธรรม มีความขยันหมั่นเพียร มีความรู้ในการประกอบอาชีพตามอัตภาพและมีความเป็นพบเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย

ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียนผู้บริหารจะต้องเข้าใจขอบข่ายของงาน เพื่อให้บริหารได้ครอบคลุมงานต่างๆ โดยมีนักการศึกษาได้ให้ทัศนะไว้หลายประการเกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ดังนี้

หวน พิณรุพันธ์ (2528 : 10 – 17) ได้บันทึกไว้ว่า งานบริหารวิชาการโรงเรียน ได้แก่ การควบคุมดูแลหลักสูตร การสอนและอุปกรณ์ การจัดแบบเรียนและคู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครูประจำการ การเผยแพร่วิชาการ การวัดผลการศึกษา การวิจัยค้นคว้า การประเมินมาตรฐานโรงเรียน และการตรวจเยี่ยม/นิเทศ

อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิงคาวัฒน์ (2528 : 36) กล่าวว่า งานวิชาการทั้งระบบของโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนต้องรับผิดชอบ คือ

1. งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. การบริหารการสอนและการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน

3. งานกิจกรรมนักเรียน

4. งานสื่อการสอนและห้องสมุด

5. การวัดผลและประเมินผล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2532 : 164 – 165) ได้กำหนดขอบข่ายงานบริหารงาน

วิชาการของผู้บริหาร ไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. การจัดกระบวนการบริหารงานวิชาการ
2. การจัดและพัฒนางานวิชาการ
3. การส่งเสริมและควบคุมงานวิชาการ

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 57 – 58) ได้แบ่งขอบข่ายงานด้านวิชาการ ออกเป็น 6 ประการ

คือ

1. แผนปฏิบัติงานด้านวิชาการ
2. หลักสูตรและการสอน ประกอบด้วย หลักสูตรโครงการสอน ประมวลการสอน
3. การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยงาน การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัด

ครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การจัดห้องสมุด การจัดทำคู่มือครู

4. สื่อการสอน
5. การปรับปรุงการเรียนการสอน การนิเทศการสอน การฝึกอบรม
6. การวัดผลและประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 16 – 17) ได้สรุปการบริหารงานวิชาการไว้ ได้แก่ งานควบคุมดูแลหลักสูตร การสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียนคู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศการศึกษาการเผยแพร่งานวิชาการ การวัดผลการศึกษา การศึกษาวิจัย การประเมินสถานศึกษา โดยรวบรวมเป็น ขอบข่ายงานวิชาการได้ 4 ด้าน คือ

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ
2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน
3. การจัดบริการการเรียนการสอน
4. การวัดและประเมินผล

สรุปได้ว่า ขอบข่ายของงานวิชาการมีความคล้ายคลึงกันและสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาจะต้องรับผิดชอบ และต้องพยายามอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ภายใต้การบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายงาน 9 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและ

สื่อการเรียนการสอน ด้านวัดผลและประเมินผล ด้านห้องสมุด ด้านนิตศการศึกษา ด้านการวางแผนและกำหนดวิธีการดำเนินงานด้านส่งเสริมการสอน ด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ

ด้านงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

การบริหารงานในโรงเรียนปฐมวัยเอกชนนั้น การบริหารงานวิชาการเป็นงานสำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ โดยมีนักการศึกษาได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายไว้ ดังนี้

ธีระยุทธ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2528 : 7) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่แก่นักเรียนทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียน นอกจากนี้ยังหมายถึงกิจกรรมทุกอย่างที่โรงเรียนจัดขึ้น และรวมไปถึงด้านบุคลากรอาคารสถานที่อุปกรณ์การศึกษาและอื่นๆ ที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีต่อไป

สุนน อมรวิวัฒน์ (2531 : 6) สรุปความหมายของหลักสูตรว่า มีความแตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของการจัดการศึกษา และระดับผู้ใช้หลักสูตรซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการที่ต่างกันไป กล่าวคือ ในความหมายของครูอาจมีความเข้าใจในระดับที่มุ่งการสอนเป็นสิ่งสำคัญ หลักสูตรจึงหมายถึง เนื้อหาวิชาที่ครูต้องสอนให้ครบตามแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดเท่านั้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 40-41) ได้กล่าวความหมายเป็น 3 ประการ คือ

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการ และการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งหมายไว้
2. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษาโดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) เช่น ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์
3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้ เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

ทาบ (สามารถ รักษาศิลป์ 2534 : 17 ; อ้างอิงมาจาก Taba 1962 : 9) กล่าวไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่างๆ ที่สถานศึกษาและครูผู้สอนจัดทำขึ้น เพื่อให้แก่นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

อินโลว์ (จรี จันทรเจริญ 2539 : 23 ; อ้างอิงมาจาก Inlow 1973 : 9) กล่าวว่าหลักสูตร หมายถึง โครงร่างของเนื้อหาการเรียนรู้ที่มุ่งไปทางด้านการส่งเสริมค่านิยมที่ดีหรือได้แก่เอกสารที่เขียนขึ้นหรือ โครงร่างของเนื้อหาการเรียนรู้ที่อยู่ในใจของครูซึ่งเมื่อลงมือทำการสอนแล้วจะก่อให้เกิดผลด้านพฤติกรรมของนักเรียน

สรุปได้ว่า ตามแนวการจัดการศึกษาในปัจจุบันนี้ ความหมายของหลักสูตรเป็นความหมายที่กว้างขวางขึ้น มิได้หมายถึงแต่เพียงวิชาต่างๆ หรือรายการวิชาที่กำหนดไว้สำหรับให้

นักเรียนได้เรียนในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งแต่ยังรวมถึงการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมและการจัดดำเนินการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ ฉะนั้นด้านงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้เป็นงานบริหารด้านวิชาการที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิรูปการศึกษาจะต้องพัฒนาบทบาทให้เป็นผู้นำทางวิชาการได้อย่างแท้จริง เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านงานการเรียนการสอน

ด้านงานการเรียนการสอนในโรงเรียนปทุมวิไลเอกชนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องดำเนินการในกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) และให้ผู้เรียนได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 3 ประการหลักได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ การเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด และการเปลี่ยนแปลงทางด้านทักษะ คุณลักษณะของผู้บริหารที่จะเกิดขึ้นได้ตามที่กล่าวไว้ จะต้องมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรปทุมวิไล พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) มี 2 ประการ คือ การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุดและการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งแนวคิดของนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศที่ให้ความคิดเห็นไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543 : 31 อ้างอิงมาจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2541 :) ในฐานะหน่วยปฏิบัติที่ดูแลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับปทุมวิไล ประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นได้กำหนดแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ที่จัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุดเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนคิดเก่งมีความสุขโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะ คือ

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข
2. การเรียนรู้แบบองค์รวม
3. การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง
4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น
5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ตนเอง

กิติมา ปรีดีคิด (2532 : 61) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนไว้ว่า เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารที่จะต้องทำ การจัดการเรียนที่เหมาะสม มีการสอนที่ถูกต้อง ตลอดจนมีการอำนวยความสะดวกเพื่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ หลักที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนควรจัดความรู้และคุณสมบัติอื่นที่ต้องการให้แก่ผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เนื้อหาที่สอนยึดหยุ่นตามเหตุการณ์สภาพ

ท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 17 – 18) ได้กล่าวว่า การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดีและสามารถปฏิบัติได้จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้

1. การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนผู้เรียนในแต่ละวิชา
2. การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่รวมทั้งจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในห้องเรียน
3. การจัดครูเข้าสอนต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษาและความพร้อมของบุคลากรรวมทั้งการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน
4. การจัดแบบเรียนโดยปกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจะใช้แบบเรียนที่กระทรวงกำหนดคนนอกจากนั้นครูอาจใช้หนังสืออื่นเป็นหนังสือประกอบหรือเอกสารที่ครูเตรียมเอง
5. การปรับปรุงการเรียนการสอนเป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวทันวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ ความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจอุตสาหกรรม
6. การฝึกงาน จุดมุ่งหมายของการฝึกงาน เป็นการให้นักเรียนรู้จักนำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงๆ ทั้งยังมุ่งให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริงในสาขาวิชาและอาชีพนั้นเพื่อให้โอกาสผู้เรียนได้เตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตจริงต่อไป

แฮร์ริส (จูรี จันท์เจริญ 2539 : 25 ; อ้างอิงมาจาก Harris 1975 : 13) ได้กล่าวถึงการจัดระบบการเรียนการสอน ไว้ว่า การนำหลักสูตรที่วางไว้มาใช้ ได้แก่ การจัดกลุ่มนักเรียน การจัดชั้นเรียน การจัดตารางสอน การจัดครูประจำวิชา ผลของการจัดการเรียนการสอนจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียน

โชมเคเกอร์ และเฟรสเซอร์ (สมศักดิ์ คงสมนวน 2534 : 24 ; อ้างอิงมาจาก Shoemaker and Fraser 1981 : 178 – 182) ซึ่งให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้การเรียนการสอนในโรงเรียนมีประสิทธิภาพโดยผู้บริหารจะต้องมีบทบาท ดังนี้

1. ต้องศึกษาถึงประสิทธิภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียน ได้แก่ งานวิชาการและการแนะแนว
2. ต้องสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เต็มไปด้วยความเป็นระเบียบ ทำงานโดยมีจุดมุ่งหมาย คณะครูอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

3. ต้องมีความคาดหวังสูง เพื่อสนับสนุนคณะครูและนักเรียน

4. ต้องตั้งวัตถุประสงค์ในการสอนของครู และมีระบบการประเมินผลการเรียนการสอน
ที่ดี

สรุปได้ว่า ด้านการเรียนการสอน ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้ครูผู้สอนใช้วิธีสอนที่จะทำ
ให้ผู้เรียนรู้ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น สามารถพัฒนาไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร
เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ โดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด ฝึกให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็นและรู้จักนำความรู้
ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้จะต้องให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ด้านงานนิเทศการศึกษา

ด้านงานนิเทศการศึกษา เป็นการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ
ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความหมาย ความมุ่งหมาย ความจำเป็นและความสำคัญ หลัก
การนิเทศการศึกษานั้นมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “การนิเทศการศึกษา”
ไว้ดังนี้

ภิญโญ สาทร (2526 : 162) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามทุก
ชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาในการแนะนำครูและ
ผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้รู้วิธีปรับปรุงการสอนหรือการให้การศึกษา

อ้อม ประนอม (2528 : 47) กล่าวถึงการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่าเป็นความพยายาม
ของผู้บริหารที่จะช่วยพัฒนาครูผู้สอนให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดสัมฤทธิ์ผลแก่
นักเรียนตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สงัด อุทรานันท์ (2530 : 12) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วม
กันของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

นิพนธ์ ไทยพานิช (2535 : 17) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา ไว้ว่า เป็น
ความพยายามของบุคลากรทางการศึกษาที่จะจัดกิจกรรม และให้บริการกับผู้บริหารและครูทั้งโดย
ทางตรงและทางอ้อม ที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล
ในการเรียนของนักเรียน

บันลือ พฤษะวัน (2535 : 13) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงาน
อย่างมีแบบแผนมีขั้นตอนและมีความต่อเนื่อง เพื่อให้ครูที่ผ่านกระบวนการนิเทศการศึกษา เกิด
ความตื่นตัว มีความเข้าใจที่จะใช้วิธีการในการพัฒนาวิชาชีพได้คล่องตัวขึ้น โดยมีการปรับปรุงการ
ทำงานอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การร่วมมือ และประสานงานของบุคลากร เพื่อการช่วยเหลือ สนับสนุน แนะนำให้คำปรึกษาหรือด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดของผู้เรียน

ด้านงานวัดผลและประเมินผล

ด้านงานวัดผลและประเมินผลการเรียนมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกๆ ระดับ รวมทั้งในระดับปฐมวัยเอกชน การวัดผลและประเมินผลการเรียนเป็นภารกิจอย่างหนึ่งซึ่งผู้บริหารจำเป็นจะต้องรับผิดชอบ เพราะการวัดผลและประเมินผลการเรียนนั้นมีส่วนสัมพันธ์และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานและการดำเนินงานและการดำเนินงานในส่วนอื่นๆ ของโรงเรียน การวัดผลและประเมินผลจะเป็นสิ่งที่บอกให้ทราบถึง ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนว่าหลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการเรียนมาในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ แล้วนักเรียนเหล่านั้นได้รับผลสำเร็จและสามารถที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตรหรือไม่ซึ่งสอดคล้องกับนักการศึกษาหลายท่านที่ได้กล่าวไว้ดังนี้

วรสุตา บุญยไวโรจน์ (2526 : 254) กล่าวว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการที่ได้มาซึ่งตัวเลข จำนวน หรือปริมาณใดปริมาณหนึ่ง โดยอาศัยเครื่องมือหรือวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การตรวจ ผลงาน การสอบถาม การสัมภาษณ์ และการใช้แบบทดสอบ เป็นต้น

การประเมินผล (Evaluating) หมายถึง กระบวนการที่นำเอาผลการวัดมาพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วตัดสินออกมาว่า สูงหรือต่ำกว่าเกณฑ์หรือเก่ง อ่อนปานกลาง เป็นต้น

พนัส หันนาคินทร์ (2529 : 242) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การวัดผล หมายถึง การเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนการสอนกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ส่วนการประเมินผล เป็นการพิจารณากำหนดคุณค่าจากคะแนนที่ได้จากการวัดผลนั้น เช่น เก่ง ไม่เก่ง ดี หรือไม่ดี

กิตติมา ปรีดีติติก (2532 : 73) ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผล เป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องติดตามดูผลการสอน โดยให้ครูได้ดำเนินการเกี่ยวกับ วิธีการที่จะทำการวัดผลให้ถูกต้องแม่นยำด้วยผู้บริหารโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยดูแลส่งเสริมให้การวัดผลและประเมินผลให้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ โดยมีหน้าที่เกี่ยวกับการวัดผล การศึกษาของนักเรียน ดังนี้

1. กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดผล เช่น ประเภทของข้อสอบหรือเครื่องมืออื่นๆ ระยะเวลาที่ใช้ในการสอน แบบฟอร์มสำหรับรายงานผลการสอบต่อผู้บังคับบัญชา
2. จัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆที่จำเป็น เช่น หมึกพิมพ์ กระดาษอัดสำเนา

3. ส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการจัดสร้างข้อทดสอบ และควรได้มีโอกาสศึกษาคิ

ชม ข้อสอบที่ครูออก

4. เป็นผู้ทราบถึงระเบียบและควบคุมการสอบให้ปฏิบัติในแนวเดียวกันได้
5. เมื่อสอบเสร็จแล้ว ควรทำรายงานประเมินผลการสอบ โดยให้มีการวิเคราะห์ข้อสอบ

เพื่อหาทางแก้ไขโอกาสต่อไป

ปรียา วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 202) ได้กล่าวถึงการวัดผลไว้ว่า เป็นการตรวจสอบ การสอนของครู อาจารย์และการเรียนการสอนของนักเรียนนักศึกษาในด้านการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Domain)
2. ด้านทักษะปฏิบัติ (Psychomotor Domain)
3. ด้านเจตคติ (Affective Domain)

จากจุดมุ่งหมายทั้ง 2 ด้าน สิ่งที่จะนำไปวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนมี ดังนี้

1. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาวิชาเพียงใด
2. นักเรียนมีความสามารถในการคิดหาเหตุผลเพียงใด
3. นักเรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์และสร้างสรรค์เพียงใด
4. นักเรียนมีความสามารถในการปฏิบัติเพียงใด
5. นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้หรือไม่เพียงใด
6. ครู อาจารย์ มีข้อบกพร่องในการจัดระบบการเรียนการสอนหรือไม่

สรุปว่าด้านงานวัดผลและการประเมินผลการเรียน ในปัจจุบัน ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หลายประการ เช่น เปลี่ยนแปลงจากการจัดการสอบและนำคะแนนมาตัดสินการเลื่อนชั้นหรือซ้ำ ชั้นของนักเรียนมาเป็นการวัดผลและประเมินผลการเรียนซึ่งจะต้องมีขั้นตอนมีกระบวนการว่าต้อง ทำตั้งแต่ก่อนเริ่มทำการสอน ต้องทำการประเมินผลวัดผลในระหว่างการสอนและต้องมีการวัดผล เมื่อสิ้นสุดการสอนทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่างๆ ตามวัตถุประสงค์จึงจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ทฤษฎีพฤติกรรม (Behavioral Theories) เน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความมีประสิทธิ ภาพของผู้นำกับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน พฤติกรรมผู้นำจะมีอยู่ 2 แบบคือ พฤติกรรมมุ่ง งานกับพฤติกรรมมุ่งสัมพันธ์ ผู้นำที่มีพฤติกรรมมุ่งงานจะถืองานเป็นสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด มุ่งหวัง ผลการทำงานและผลผลิตสูงสุด โดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับ บัญชา ส่วนในด้านผู้นำที่มีพฤติกรรมมุ่งสัมพันธ์จะยึดถือจิตใจเป็นสำคัญเน้นในความเห็นอก

เห็นใจ ความนับถือและความอบอุ่นในความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา (พัฒนชัย

ปีทอมเวณ 2531 : 14)

ธีระชัย บุรณโชติ และคณะ (2522 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางการบริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษาผลปรากฏว่า

1. ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ร่วมกันแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาของไทยเรายังมีพฤติกรรมทางการบริหารไม่ถึงระดับที่พึงประสงค์

2. ผู้บริหารและครูอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศต่างมีความเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษามีพฤติกรรมทางการบริหารที่เป็นอยู่จริงด้านสัมพันธภาพมากกว่าด้านกิจสัมพันธ์

3. ในการเปรียบเทียบระหว่างความคิดเห็น ของผู้บริหารกับครูอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ปรากฏว่า ผู้บริหารให้คะแนนตนเองสูงกว่าที่ครูอาจารย์ให้คะแนนทั้งพฤติกรรมทางการบริหารที่เป็นอยู่จริง และที่ควรจะเป็นเกือบทุกด้าน

4. ทั้งผู้บริหาร ครูอาจารย์ทั่วประเทศต้องการให้ผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษามีพฤติกรรมทางการบริหารทั้งทางด้านสัมพันธภาพและด้านกิจสัมพันธ์สูงกว่าที่ควรจะเป็นอยู่ในขณะนี้ ร้อยละ 75 ของผู้บริหารและครูอาจารย์ทั่วประเทศ ให้ความสำคัญทั้งทางด้านสัมพันธภาพและด้านกิจสัมพันธ์เท่ากัน

วิเชียร บุญเลิศ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าแผนกวิชา กับบรรยากาศองค์การของแผนกวิชาของสถานศึกษา สังกัดกองวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 12 โดยใช้แบบสอบถามวัดพฤติกรรมผู้นำ Leader Behavior Description Questionnaire หรือ LBDQ เช่นกัน พบว่าพฤติกรรมผู้นำด้านกิจสัมพันธ์ของหัวหน้าแผนกวิชา แผนกต่างๆ ของวิทยาลัยเทคนิคในเขตการศึกษา 12 โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนพฤติกรรมผู้นำด้านสัมพันธภาพให้ผู้ร่วมงานศึกษาหาความรู้ ส่งเสริมให้มีสัมพันธภาพอันดีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มผู้ร่วมงาน

บุญรวย สายแก้ว (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามความต้องการของครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครศรีธรรมราช โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามวัดพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร ชื่อ Leader Behavior Description Questionnaire หรือ LBDQ แห่งมหาวิทยาลัยไอโฮโอ ศึกษาพฤติกรรมผู้นำสองมิติ มิติกิจสัมพันธ์กับมิติมิตรสัมพันธ์ พบว่าระดับพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ตามความ

ต้องการของครูอาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันจะมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดย

รวมครูอาจารย์เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนควรแสดงพฤติกรรมผู้นำทั้งสองมิติต่อครูอาจารย์ในระดับสูง และนำเสนอออกในมิติมิตรสัมพันธ์มากกว่ามิติกิจสัมพันธ์

ภิญโญ ศัพท์อนันต์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามความต้องการของครูอาจารย์โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดสงขลา โดยใช้แบบสอบถาม LBDQ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวม มีมิติมุ่งงานและมีมิติมุ่งสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

ชุมพล ศรีสังข์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ระดับแบบผู้นำของผู้บริหารและครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ระดับแบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งสามแบบคือ แบบอัตตาธิปไตย แบบประชาธิปไตย และแบบตามสบาย ตามทัศนะของผู้บริหารพบว่า แบบอัตตาธิปไตย และแบบตามสบาย อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ อายุขนาดโรงเรียนที่ต่างกัน ก็มีแบบผู้นำไม่แตกต่างกัน สำหรับทัศนะของครูอาจารย์พบว่า แบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 3 แบบอยู่ในระดับปานกลาง และครูอาจารย์เห็นว่าแบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่มีเพศต่างกันทุกแบบ พบว่าไม่แตกต่างกัน ส่วนครูอาจารย์ที่มีวุฒิทางการศึกษาดำกว่าปริญญาตรีและครูอาจารย์ที่มีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไป ให้ทัศนะต่อแบบผู้นำแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยครูอาจารย์ที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีแบบผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่าครูอาจารย์ที่มีวุฒิตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป ครูอาจารย์ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป มีความเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีแบบ ผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่าครูอาจารย์ที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปีขึ้นไป มีความเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีแบบ ผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่าครูอาจารย์ที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน พบว่ามีแบบผู้นำทั้ง 3 แบบ ไม่แตกต่างกัน

ผ่องศรี แด้มทอง (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในการทำงานของครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี ได้ศึกษาแบบผู้นำของผู้บริหารโดยใช้แบบสอบถาม MSDT ของวิลเลียม เจ. เรดคิน ผลการวิจัยพบว่า แบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงานของครูอาจารย์ ในด้านการปกครองบังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับหน่วยงานและการนิเทศงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พูนศักดิ์ แย้มละออ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาและบุคลากรในสำนักงาน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้แบบสอบถาม LBDQ พบว่า หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ มีพฤติกรรมมิติมุ่งงานและมิติมุ่งสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก พฤติกรรมผู้นำในมิติมุ่งงาน ได้แก่ หัวหน้าการประถมศึกษาส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานอย่างมีแบบแผน เร่งรัดติดตามการทำงานให้เสร็จตามกำหนดเวลาและพยายามติดตามให้ผู้ร่วมงานทำงานอย่างเต็มความสามารถ ในมิติมุ่งสัมพันธ์ทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกสบายใจเมื่อสนทนาด้วย เป็นกันเองและพบง่าย ทำให้ผู้ร่วมงานมีความอบอุ่นใจและสะดวกสบายในการทำงาน

สุชาดา อินทร์พงษ์พันธ์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาดีเด่น ตามทัศนะของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมผู้นำด้านมุ่งงานและพฤติกรรมด้านมุ่งสัมพันธ์ของผู้บริหารภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาดีเด่น สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษากรุงเทพมหานคร ตามทัศนะของครูจำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน อยู่ในระดับปานกลางทั้งสองด้าน

ธีระภัทร ประสมสุข (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารและบรรยากาศองค์การในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 6 โดยใช้แบบสอบถามวัดพฤติกรรมผู้นำ LBDQ และแบบสอบถามเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การ (Organization Climate Description Questionnaires หรือ OCDQ) จากการศึกษาพบว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมผู้นำด้านมุ่งงานและด้านมุ่งสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

สรายุทธ โตนอก (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับบรรยากาศโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมีมิติสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง มิติมิตรสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง

ทับทิม ศรีผา (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้กรอบแนวคิดของมุลเลน ซึ่งใช้แบบสอบถาม Diagnostic Survey for Leadership Improvement (DSL) โดยคัดเลือกองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ

1. ความเชื่อมั่นและศรัทธาผู้นำ
2. การติดต่อสื่อสาร
3. การควบคุม
4. การตัดสินใจ

5. การปฏิสัมพันธ์ – อิทธิพล

พบว่าพฤติกรรมผู้นำที่เป็นจริงของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียน พบว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำที่เป็นจริงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ในด้านความเชื่อมั่นและศรัทธาผู้นำและด้านการตัดสินใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และพฤติกรรมที่คาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติหน้าอยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน จะมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะในด้านความเชื่อมั่นและศรัทธาผู้นำ ด้านการตัดสินใจและด้านปฏิสัมพันธ์ – อิทธิพล มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นกัน

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศในด้านพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนและแบบมุ่งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาส่วนใหญ่ พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งงานและแบบมุ่งสัมพันธ์ในระดับปานกลาง โดยจะมีพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งสัมพันธ์สูงกว่าพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งงาน

จันทรานี สวงวนนาม (2533 : 148) ได้วิจัยเรื่องคุณลักษณะบางประการของผู้บริหารบรรยากาศของโรงเรียน และความพึงพอใจในงานที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของโรงเรียนประถมศึกษา โดยตั้งสมมติฐานประการหนึ่งคือผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ประสบความสำเร็จแตกต่างกันจะมีคุณลักษณะการเป็นผู้นำทางวิชาการแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จกับโรงเรียนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จมีพฤติกรรมการเป็นผู้นำทางวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จไม่ว่าจะแยกวิเคราะห์โดยเพศ อายุ อาชวราชการ ขนาดของโรงเรียน และจำนวนครูในโรงเรียน ต่างก็พบว่าความสอดคล้องกัน พฤติกรรมการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเป็นพฤติกรรมที่สามารถใช้ทำนายความสำเร็จของโรงเรียนประถมศึกษาได้ จึงนับได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่สมควรได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา โดยทั่วไปสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

อรพร อุณากรสวัสดิ์ (2537 : 139) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อแยกพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า มีเฉพาะองค์ประกอบด้านการจัดการให้มีสิ่งที่ส่งเสริมสภาพการเรียนรู้เพียงด้านเดียวที่อยู่ในระดับมาก องค์ประกอบด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง และองค์ประกอบที่มีระดับพฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับต่ำที่สุด คือ ด้านการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน และภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพียงองค์ประกอบ

เดี่ยว คือ ด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้เฉพาะวิชาภาษาไทย และคุณลักษณะเพื่อพัฒนาอาชีพตอนที่ 1 และภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยภาพรวม คือ ด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้

กาณญา ตระกูลบางคล้า (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 โดยมีมุ่งศึกษา ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและของครูอาจารย์ผู้ปฏิบัติการสอนเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียน

2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

3. ศึกษาภาวะผู้นำด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 66 คน ครูอาจารย์ผู้ปฏิบัติการสอน จำนวน 326 คน ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ที่ได้รับการประเมินคุณภาพทางการศึกษาโดยกรมวิชาการในปีการศึกษา 2536 เป็นหน่วยวิเคราะห์พบว่า

1. ระดับภาวะผู้นำด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก

2. ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า ด้านคุณลักษณะเพื่อพัฒนาสุขภาพมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด และด้านวิชาวิทยาศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด

3. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนกับครูอาจารย์ผู้ปฏิบัติการสอนเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียน โดยภาพรวมพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ภาวะผู้นำด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในด้านการคิดและแก้ปัญหา

5. ภาวะผู้นำด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยภาพรวมคือการสรรหาทรัพยากรบุคคลและวัสดุที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและการนิเทศการสอนงานวิชาการ

ศิริวรรณ สุวรรณการ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า 1) ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสถานศึกษาเอกชนจังหวัดสมุทรปราการ เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนจังหวัดสมุทรปราการอยู่ในระดับมาก 2) ผู้บริหารและครูสถานศึกษาเอกชนจังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็น เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนจังหวัดสมุทรปราการแตกต่างกัน

ศรีเพชร จันทร์ส่องศรี (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต1 และเขต : 2 พบว่า 1) ระดับพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน การจัดการด้านการเรียนการสอน และการกำหนดภารกิจของโรงเรียน 2) ระดับประสิทธิผลของโรงเรียนโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียน ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่บีบบังคับได้ดี ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติเชิงบวก และความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 3) พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 4) พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมมีผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยภาพรวมมี 2 ตัวแปร คือ การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียนและการจัดการด้านการเรียนการสอน

มณฑา วิญญูโสภิต (2547 : บทคัดย่อ) การศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครูและผู้บริหาร พบว่า ในภาพรวมผู้บริหารมีพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูและผู้บริหาร พบว่า มีการรับรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในพฤติกรรมทุกด้าน โดยผู้บริหารรับรู้ว่าคุณมีพฤติกรรมในทุกด้านสูงกว่าที่ครูรับรู้ ผลการวิจัยตามวิธีการจัดลำดับค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมในแต่ละด้านพบว่า ผู้บริหารรับรู้ว่าคุณมีการปฏิบัติพฤติกรรมด้านการอยู่พร้อมในโรงเรียนเพื่อเป็นหลักแก่ครูและนักเรียนสูงที่สุด ในขณะที่ครูมีการรับรู้ว่าคุณมีการปฏิบัติด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนสูงที่สุดและทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้ตรงกันว่า ผู้บริหารปฏิบัติพฤติกรรมด้านการบริหารเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่ำที่สุด

สรุปว่า ผลการวิจัยส่วนใหญ่ที่ศึกษา พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนพบว่า มีความเห็นว่าผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางวิชาการอยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียนพบว่า ระดับพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวม และรายด้าน ระดับประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

งานวิจัยในต่างประเทศ

ฮอลพิน และ ไวนอร์ (อวยชัย ชบา และคนอื่นๆ 2539 : 340 ; อ้างอิงมาจาก Halpin & Winner) ได้ศึกษาความเป็นผู้นำโดยพิจารณาจากพฤติกรรมผู้นำจากการศึกษาสะท้อนให้เห็นสภาพการณ์อันแท้จริงขององค์กรที่เกิดจากความเป็นผู้นำโดยตรง จะทำให้ทราบถึงสัมพันธภาพของผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา ทักษะและท่าที ตลอดจนกำลังขวัญในการปฏิบัติการ ในการวิเคราะห์ข้อมูลของบุคคลทั้ง 2 ได้วิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่าง 130 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องกับองค์การธุรกิจ พบว่า ความเป็นผู้นำจำแนกได้เป็น 8 แบบ และเมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์แล้ว ปรากฏว่า ได้ลักษณะความเป็นผู้นำที่แตกต่างกันได้ 4 แบบ คือ

1. ลักษณะที่พึงพอใจพฤติกรรมผู้นำแบบที่มีลักษณะเป็นมิตร มีการปฏิบัติต่อกันดี มีการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันก่อให้เกิดความรู้สึกรอบอุ้มแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา
2. ลักษณะที่วางแนวให้ปฏิบัติ พฤติกรรมผู้นำแบบนี้จัดระเบียบกำหนดหน้าที่ของผู้ใต้บังคับบัญชา
3. ลักษณะที่ถือผลผลิตเป็นใหญ่ พฤติกรรมผู้นำแบบนี้พยายามกระตุ้นให้มีการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
4. ลักษณะที่ต้นตัวอยู่เสมอ พฤติกรรมผู้นำแบบนี้มักคำนึงถึงสัมพันธภาพระหว่างกันในกลุ่มและปัจจัยทั้งภายในและภายนอกอยู่เสมอ

เรนซิส ลิเคิร์ต (อวยชัย ชบา 2539 : 340 – 341 ; อ้างอิงมาจาก Rensis Likert) เสนอผลงานวิจัยไว้ในหนังสือ New Pattern of Management ซึ่งเขาได้ศึกษาผู้นำกับผู้ผลิตขององค์กร ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้างานที่มีผลผลิตของหน่วยงานระดับสูงเป็นผู้ที่มุ่งการปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงตัวบุคคลผู้ร่วมงาน ให้ความสนใจต่อปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน และมุ่งสร้างสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน โดยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ นอกจากนี้ยังได้พบอีกว่า พฤติกรรมของหัวหน้างานที่ปฏิบัติต่อคนงานมีผลกระทบต่อระดับผลผลิตในองค์กรด้วย คือ การควบคุมดูแลแบบไว้วางใจจะให้ผลผลิตสูงกว่าควบคุมดูแลแบบใกล้ชิด

เลวิน (Kert Lewin) ลิพพิท (Ronald Lippitt) และ ไวท์ (Ralhp White) (Henry P.Knowles and Borze O. Sexverg 1971 : 148 – 149) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแบบผู้นำ โดยได้ทำการ

ทดลองโดยใช้นักเรียนชายอายุระหว่าง 9 – 12 ปี เป็นกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมีหัวหน้าแบบประชาธิปไตย กลุ่มหนึ่งมีหัวหน้าแบบเสรีนิยม อีกกลุ่มหนึ่งมีหัวหน้าแบบอิตาเลียนให้กลุ่มตัวอย่างทดลองทำกิจกรรมเหมือนกันภายใต้การดูแลของหัวหน้าที่ต่างกัน ผลปรากฏว่ากลุ่มที่มีหัวหน้าแบบเสรีนิยมงานไม่เสร็จกลุ่มที่มีหัวหน้าแบบอิตาเลียนงานเสร็จแต่คนเครียด กลุ่มที่มีหัวหน้าแบบประชาธิปไตยงานเสร็จและคนพอใจ ข้อเสนอแนะที่สำคัญจากงานวิจัยนี้คือ ถ้าผู้บริหารต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานให้แล้วเสร็จ และทำด้วยความพึงพอใจ ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย

ชอร์ (เรื่องยศ ไทยศึก 2536 : 39 ; อ้างอิงมาจาก Shaw) ได้ศึกษาอิทธิพลของผู้นำ 2 แบบ คือ ผู้นำแบบอิตาเลียนเปรียบเทียบกับผู้นำ แบบประชาธิปไตย เพื่อดูประสิทธิภาพการทำงานโดยการทำงานทดลองกับนักศึกษาในระดับวิทยาลัย ใช้สถิติกลุ่มละ 4 คน ร่วมกันแก้ปัญหาเลขคณิต 3 ข้อ โดยให้แต่ละกลุ่มติดต่อกันภายในกลุ่ม ด้วยวิธีเขียนสารติดต่อกัน ผลการทดลองพบว่า

1. กลุ่มที่มีหัวหน้าแบบอิตาเลียนทำงานได้เร็วกว่า และมีคำตอบถูกมากกว่าตลอดจนจำนวนครั้งในการติดต่อสื่อสารก็น้อยกว่า กลุ่มที่มีหัวหน้าแบบประชาธิปไตยซึ่งผลข้อนี้สนับสนุนการวิจัยของ เลวิน ลิฟพิท กละ ไวท์ ที่ศึกษาไว้ในปี ค.ศ. 1943
2. สมาชิกในกลุ่มแบบประชาธิปไตยมีความพอใจในกลุ่มของตนมากกว่าสมาชิกในกลุ่มแบบอิตาเลียน ผลข้อนี้สนับสนุนกับผลการวิจัยของ เลวิน และคณะ กับลิฟพิท และไวท์
3. การเป็นหัวหน้าที่ดีแบบอิตาเลียนนั้นเป็นง่ายกว่าเป็นหัวหน้าแบบประชาธิปไตย
4. กลุ่มที่มีบรรยากาศคล้ายกับอิตาเลียนให้ผลผลิตเพิ่มมากกว่ากลุ่มที่มีบรรยากาศคล้ายแบบประชาธิปไตย

ยูริส (เรื่องยศ ไทยศึก 2536 : 40 ; อ้างอิงมาจาก Uris) ทำการศึกษาการทำงานของสมาชิกในแต่ละกลุ่มที่มีหัวหน้า ในลักษณะต่างๆกัน 3 แบบ คือ แบบอิตาเลียน แบบเสรีนิยม และแบบประชาธิปไตย ด้วยการสังเกตบรรยากาศพฤติกรรมและความรู้สึกของสมาชิกในแต่ละกลุ่ม พบว่า

1. สมาชิกที่มีหัวหน้าแบบอิตาเลียนจะแสดงพฤติกรรมในทางก้าวร้าว แต่มีสมาชิกบางคนหาวิธีทำตัวเข้าไปเป็นคนสนิทของหัวหน้า และเมื่อหัวหน้าไม่อยู่ก็มีการที่หยุดชะงัก เพราะเขาขาดผู้ตัดสินใจ การทำงานเป็นไปอย่างล่าช้า ขาดการริเริ่มซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เลวิน และคณะ
2. สมาชิกในกลุ่มหัวหน้าแบบประชาธิปไตยแต่ละคนจะอยู่ในลักษณะเป็นเพื่อนกันมีความสัมพันธ์กันฉันท์มิตรกับหัวหน้า มีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย การทำงานมีระบบและราบรื่น

ผลงานก้าวหน้าถึงแม้หัวหน้าไม่อยู่ที่ดำเนินงานไปตามปกติ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเลวิน

และคณะ เช่นกัน

3. สมาชิกในกลุ่มที่มีหัวหน้าแบบเสรีนิยม การทำงานเป็นไปอย่างต่างคนต่างทำและล่าช้าชอบปล่อยให้งานค้างคั้ง เป็นการงานแบบแก้ปัญหา เฉพาะหน้าหรือขอไปที่เท่านั้นจากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศที่มีผู้ศึกษาไว้หลายท่าน ซึ่งได้ศึกษาผู้นำในองค์กรที่แตกต่างกันสรุปได้ว่า พฤติกรรมผู้นำที่มีลักษณะเป็นมิตร เป็นหัวหน้าแบบประชาธิปไตย ไว้วางใจยอมรับนับถือและให้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพของงานสูงกว่าผู้นำที่ใช้พฤติกรรมแบบอื่นๆ

พอลเตอร์ (Paulter 1971 : 75) ศาสตราจารย์ด้านการอาชีวศึกษาของมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ได้กล่าวแยกแยะถึงปัญหาการสอนของครูช่างว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากความไม่พร้อมในปัจจัยต่างๆ คือ แผนการสอนที่ดี ตำราที่ดี อุปกรณ์การสอนที่มีประสิทธิภาพและทันสมัย และสภาพของโรงฝึกงาน

แมคคาธี (McCathy 1971 : 705) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชาและครู ผลงานการวิจัยพบว่า กลุ่มครูมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยฝ่ายวิชาการเกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ เรื่องการสังเกตการสอน การวัดผลและประเมินผล การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิชาการ และความรับผิดชอบของคณะกรรมการ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความคิดเห็นตรงกันว่าผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาท มีความรับผิดชอบ และเอาใจใส่ในการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

อาซินีกา (Arciniega, 1972 : 1052 - A) ได้ทำการวิจัยการจัดโปรแกรมการฝึกอบรมครูประจำการ และได้สรุปผลการวิจัยว่า การจัดโปรแกรมการฝึกอบรมครูประจำการอย่างมีประสิทธิภาพนั้น นอกจากครูจะได้รับความรู้ด้านทฤษฎีและเข้าใจแนวคิดทางการศึกษาแล้ว ยังทำให้ครูเกิดทักษะและต้องการนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในการสอนและเมื่อครูได้รับสิ่งใหม่ๆ จากโปรแกรมที่จัดให้แล้ว จะปรับปรุงพฤติกรรมในการสอนเสียใหม่ ซึ่งมีผลต่อความสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน

เวลส์ (Wells 1978 : 2333 - A) ได้ศึกษาเรื่องงานในความรับผิดชอบที่สำคัญของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ในรัฐโคโรราโด สหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูใหญ่เห็นว่าการในหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน ซึ่งหมายถึงงานวิชาการนั้น ครูใหญ่ควรใช้เวลาให้มาก

แอกที (Agthe 1980 : 3076 – 3077) ศึกษาการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และ

ครูในงานวิชาการ พบว่า ครูใหญ่บริหารงานอื่นๆมากขึ้นไป ควรให้ความสำคัญในการนิเทศการศึกษามากขึ้น ครูใหญ่และครูยอมรับว่า การปรับปรุงการเรียนการสอนจะต้องทำเป็นคณะและครูใหญ่ต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สั่งการมาเป็นผู้ประสานงาน และให้มีการทำงานเป็นคณะมากขึ้น

แมททอกซ์ (Mattox 1987 : 6061 – A) ศึกษาถึงความต้องการในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในรัฐอิลลินอยส์ พบว่า ความต้องการที่อยู่ในระดับมาก คือ ความต้องการที่จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศและการประเมินผล

สรุปว่า พฤติกรรมผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารส่วนใหญ่ครูมีความคิดเห็นว่ามีบทบาทความเป็นผู้นำเรื่องสังเกตการณ์สอน การวัดผลและประเมินผล การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิชาการและความรับผิดชอบของคณะกรรมการ มีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ในการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด